This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

M-446

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M 446. विषय अध्यात्म
नाव. स्वात्मबोध (अध्याय-४, ५, ११) (मुद्रित)
लेखक/लिपीकार —
पृष्ठ 29 काळ — पूर्ण/~~अपूर्ण~~

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In
Public Doma

in.Kavikulgu
ru Kalidas
Sanskrit
University
Ramtek
Collection

सरवीनिद्रेप्रती॥ म्यांचिदेखिलीस्वप्नभ्रांती॥ ऐसाचिठायींचिद्घनमूर्ती॥ साक्षित्वें
निश्चितीवेगळाची॥७७॥ जीवअवस्थात्रयगुणरहित॥ सर्वोपाधिविनिर्मुक्त॥ ऐ
सेंचिश्रीएकनाथा॥ बोलिलेमातऐकतेही॥७८॥ एकादशाचेटीकेप्रती॥ वदलेश्री
मद्भागवतीं॥ जीवहासाक्षित्वेंनिश्चिती॥ नेहीसंमतीअवधारी॥७९॥ ॥संमतिएक
नाथओव्या॥ ॥तीन्हीगुणांच्यातीनवृत्ती॥ सत्वगुणाचीजागृती॥ रजोगुणेंस्वप्नप्रा
प्ती॥ केवळसुषुप्तीनमाची॥१॥ ह्यातीन्हीअवस्थापाही॥ दृढजडल्याबुद्धीच्याठायीं
॥ जीवासियांचासंबंधनाहीं॥ तोवेगळापाहीसाक्षित्वें॥२॥ जीवअवस्थांचाअभिमा
नी॥ देहीनघडेजीवालागुनी॥ विश्वप्राज्ञतेजसतीन्ही॥ अवस्थाभिमानीहेतिहींचे
॥३॥ जोजेअवस्थेचाअभिमानी॥ तोअवस्थेसवेंजायनिमोनी॥ जीववेगळासाक्षी
पणी॥ अवस्थाभिमानीतोनव्हे॥४॥ देहातीतगुणातीत॥ तीही अवस्था अतीत॥
द्रष्टासाक्षीनिश्चित॥ जाणयेथतोजीव॥५॥ अवस्थाभिमाननाहींजीविता॥ त
रीकोणभोगीतीन्हीअवस्था॥ मीनिजेलोंमीजागता॥ म्यास्वप्नावस्थादेखिली॥
॥६॥ ऐसाप्रत्यक्षअनुभव॥ स्वयेंबोलताहेजीव॥ अवस्थादिकाहूनसर्व॥ वेगळा
स्वभावजीवाचा॥७॥ एवंअवस्थात्रयीसंतत॥ जीवहासाक्षीनिश्चित॥ त्यासीचतु
र्थबोलिजेत॥ ऐकसंमतपुन्हातेची॥८॥ ॥संमति॥ जेतिन्हीअवस्थांत॥ असोनि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

CC-0. In
Public Doma

in.Kavikulgu
ru Kalidas
Sanskrit
University
Ramtek
Collection

नव्हेअवस्थाभूत॥ जेंनिर्गुणनिजनित्य॥ त्यातेंब्रह्मणततुरीय॥९॥ जेवीपुत्राचेंनि
जालेंपणें॥ पुरुषेंपिताहेंनांवपावणें॥ तेवीतिहींअवस्थागुणें॥ तुरीयब्रह्मणणेंवस्तूसी
॥१०॥ वस्तुबरीअवस्थाभासे॥ भासलीअवस्थासर्वेंचिनासे॥ त्यानाशामाजीवे
स्तुननाशे॥ उरेअविनाशेंतुरीय॥११॥ ॥हेचिकळावयादृढज्ञान॥ श्रीशंकराचा
र्यादिकरून॥ बोलिलेजेविद्वज्जन॥ तेंहीनिरूपणअवधारी॥८०॥ ॥संमतिशंक
राचार्यअपरोक्षानुभूतिश्लोक॥ स्वप्नोजागरणेनास्तिस्वप्नेजागरितंनहि॥ द्वयमे
वलयेनास्तिलयोपिह्युभयोर्नहि॥११॥ त्रयमेवभवेन्मिथ्यागुणत्रयविनिर्मितं॥ अ
स्यद्रष्टागुणातीतोह्येकोनित्यश्चिदात्मकः॥१२॥ ॥टीका॥ स्वप्नजागराचेठायींन
से॥ जागरहीस्वप्नाचेठायींनदिसे॥ लयाचेठायींद्वयहीनभासे॥ लयहीलोपतसेउ-
भयठायीं॥८१॥ तीन्हीमिथ्याचिर्गुणनिर्मित॥ याचाद्रष्टागुणातीत॥ आत्माचिदा
कारएकनित्य॥ असेनांदतसर्वदा॥८२॥ ॥संमतिउद्धवचिद्घनश्लोक॥ विनिर्मितें
गुणतीन्हीत्रयातें॥ देखेंजसेंस्वप्नचरित्रयातें॥ द्रष्टागुणातीतगुणादिसाचा॥ आत्मा
चिदाकारअनादिसाचा॥१३॥ ऐसाआत्मासर्वदापूर्ण॥ तोतूंशिष्याज्ञानघन॥-
असोनिमिथ्याजीवपणें॥ कायब्रह्मणोनिमानिसी॥८३॥ टाकोनियांराजचिन्ह॥ कां
मानावेंरंकपण॥ स्वतसिद्धव्याघ्रअसोन॥ अजत्वआपणकांघ्यावें॥८४॥ जेवी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विसरोनिब्राह्मणत्व॥ स्वप्नींमानिजेशूद्रत्व॥ तेवीविसरोनिसच्चिदत्व॥ मिथ्याजीव
त्वमानिसीतूं॥८५॥ जीवनिश्चयेंब्रह्मपूर्ण॥ जीवत्वभ्रांतिमिथ्याजाण॥ हेंअनेकसंम
तिमुखेंकरून॥ ऐकनिरूपणजीवविषयीं॥८६॥ ॥संमतिवासिष्ठश्लोक॥ स्वम
हत्वंयथोपेक्ष्यकश्चिद्विप्रोदुरिहया॥ आंगीकरोतिशूद्रत्वंतथाजीवत्वमीश्वरः॥१४
टीका॥ ॥कोणीएकब्राह्मणवर॥ आपुलेंमहत्वपरमथोर॥ उपेक्षूनिभ्रांतिपर॥ शू
द्रचिपरीशूद्रमीह्मणे॥८७॥ दुष्टइच्छाजीतिणेंकरून॥ नीचत्वश्रेष्ठेंअवलंबून॥ ब्राह्मण
त्वातेंउपेक्षून॥ शूद्रत्वआपणअंगिकारी॥८८॥ तेवीआपुलेंईश्वरपण॥ ब्रह्मत्वविस
रोनियांपूर्ण॥ मृषामानीजीवपण॥ दृश्याभिमानधरोनी॥८९॥ ॥संमतिज्ञानेश्व
री॥ ॥कांनिद्राभरेंबहुवें॥ रायाआपणपेठाउवेंनव्हे॥ मगस्वप्नींच्यामावें॥ रंकपणी
कां॥१॥ तेसेंआपुलेनिविसरें॥ चैतन्यचीअहंकारें॥ आभासोनिअविष्करें॥ देहपणें
जें॥२॥ जयाविचाराच्यादेशी॥ प्रसिद्धिगाजीवऐशी॥ जेणेंभाषकेलीदेहेसी॥ अघ
वाविषीं॥३॥ पैप्रकृतिकरीकर्मे॥ तेंम्यांकेलींह्मणेभ्रमें॥ येथकर्तायेणेंनामें॥ बोलि
जेजीवू॥४॥ परिदेहअभिमानभुली॥ जयाचीबुद्धिदेहचिआतली॥ जयाआत्मवि
षयीजाली॥ मध्यरात्रीं॥५॥ जेणेंचैतन्याईश्वराब्रह्मा॥ देहचिकेलीपरमसीमा॥
तयाआत्माकर्ताहाप्रेमा॥ अलोटउपजे॥६॥ आणिआत्माचिकर्ता॥ हाहीनिश्चयो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नव्हेअवस्थाभूत॥ जेंनिर्गुणनिजनित्य॥ त्यातेंचह्मणततुरीय॥९॥ जेवीपुत्राचेंनि
जालेंपणें॥ पुरुषेंपिताहेंनांवपावणें॥ तेवीतिहींअवस्थागुणें॥ तुरीयह्मणणेंवस्तूसी
॥१०॥ वस्तुबरीअवस्थाभासे॥ भासलीअवस्थासर्वेंचिनासे॥ त्यानाशामाजीवे
स्तुननाशे॥ उरेअविनाशेंतुरीय॥११॥ ॥हेचिकळावयादृढज्ञान॥ श्रीशंकराचा
र्यादिकरून॥ बोलिलेजेविद्वज्जन॥ तेंहीनिरूपणअवधारी॥८०॥ ॥संमतिशंक
राचार्यअपरोक्षानुभूतिश्लोक॥ स्वप्नोजागरणेनास्तिस्वप्नेजागरितंनहि॥ द्वयमे
वलयेनास्तिलयोपिह्युभयोर्नहि॥११॥ त्रयमेवभवेन्मिथ्यागुणत्रयविनिर्मितं॥ अ
स्यद्रष्टागुणातीतोह्येकोनित्यश्चिदात्मकः॥१२॥ ॥टीका॥ स्वप्नजागराचेठायींन
से॥ जागरहीस्वप्नाचेठायींनदिसे॥ लयाचेठायींद्वयहीनभासे॥ लयहीलोपतसेउ-
भयठायीं॥८१॥ तीन्हीमिथ्याचिर्गुणनिर्मित॥ याचाद्रष्टागुणातीत॥ आत्माचिदा
कारएकनित्य॥ असेनांदतसर्वदा॥८२॥ ॥संमतिउद्धवचिद्घनश्लोक॥ विनिर्मितें
गुणतीन्हीत्रयातें॥ देखेंजसेंस्वप्नचरित्रयातें॥ द्रष्टागुणातीतगुणादिसाचा॥ आत्मा
चिदाकारअनादिसाचा॥१३॥ ऐसाआत्मासर्वदापूर्ण॥ तोतूंशिष्याज्ञानघन॥-
असोनिमिथ्याजीवपणें॥ कायह्मणोनिमानिसी॥८३॥ टाकोनियांराजचिन्ह॥ कां
मानावेंरंकपण॥ स्वतसिद्धव्याघ्रअसोन॥ अजत्वआपणकांघ्यावें॥८४॥ जेवी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

विसरोनिब्राह्मणत्व॥ स्वप्नींमानिजेशूद्रत्व॥ तेवीविसरोनिसच्चिदत्व॥ मिथ्याजीव
त्वमानिसीतूं॥८५॥ जीवनिश्चयेंब्रह्मपूर्ण॥ जीवत्वभ्रांतिमिथ्याजाण॥ हेंअनेकसंम
तिमुखेंकरून॥ ऐकनिरूपणजीवविषयीं॥८६॥ ॥संमतिवासिष्ठश्लोक॥ स्वम
हत्वंयथोपेक्ष्यकश्चिद्विप्रोदुरिहया॥ आंगीकरोतिशूद्रत्वंतथाजीवत्वमीश्वरः॥१४
टीका॥ ॥कोणीएकब्राह्मणवर॥ आपुलेंमहत्वपरमथोर॥ उपेक्षूनिभ्रांतिपर॥ शू
द्रचिपरीशूद्रमीह्मणे॥८७॥ दुष्टइच्छाजीतिणेंकरून॥ नीचत्वश्रेष्ठेंअवलंबून॥ ब्राह्मण
त्वातेंउपेक्षून॥ शूद्रत्वआपणअंगिकारी॥८८॥ तेवीआपुलेंईश्वरपण॥ ब्रह्मत्वविस
रोनियांपूर्ण॥ मृषामानीजीवपण॥ दृश्याभिमानधरोनी॥८९॥ ॥संमतिज्ञानेश्व
री॥ ॥कांनिद्राभरेंबहुवें॥ रायाआपणपेठाउवेंनव्हे॥ मगस्वप्नींच्यामावें॥ रंकपणी
कां॥१॥ तैसेंआपुलेनिविसरें॥ चैतन्यचीअहंकारें॥ आभासोनिअविष्करें॥ देहपणें
जें॥२॥ जयाविचाराच्यादेशी॥ प्रसिद्धिगाजीवऐशी॥ जेणेंभाषकेलीदेहेसी॥ अघ
वाविषीं॥३॥ पेप्रकृतिकरीकर्मे॥ तेंम्यांकेलींह्मणेभ्रमें॥ येथकर्तायेणेंनामें॥ बोलि
जेजीवू॥४॥ परिदेहअभिमानभुली॥ जयाचीबुद्धिदेहचिआतली॥ जयाआत्मवि
षयीजाली॥ मध्यरात्रीं॥५॥ जेणेंचैतन्याईश्वराब्रह्मा॥ देहचिकेलीपरमसीमा॥
तयाआत्माकर्ताहाप्रेमा॥ अलोटउपजे॥६॥ आणिआत्माचिकर्ता॥ हाहीनिश्चयो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नाहींतत्वता॥ देहोचिमीकर्मकर्ता॥ मानीतसाचे॥ ७॥ जो आत्मामीकर्मातीतु॥ सर्व
कर्मासाक्षिभूतु॥ हेआपुलीकहिमातु॥ नाइकेचिकानीं॥ ८॥ देखेपुढिलाचेंवोझें॥
जरीआपुलामाथाघेइजे॥ तरीसांगेकांनदाटिजें॥ धनुर्धरा॥ ९॥ तैसींशुभाशुभक
र्मे॥ जियेनिफजतिप्रकृतिधर्मे॥ तेंमूर्खमतिभ्रमें॥ मीकर्ताह्मणे॥ १०॥ तेणेंदेहात्म
दृष्टिमुळें॥ आत्माघाषेदेहाचेंजाळें॥ जैसाआभाळाचावेगुकोल्हे॥ चंद्रीमानी॥ ११॥
तैसाशास्त्रागुरूचेनिनावें॥ जोवाराहिटेकोनेदीशिवें॥ केवळमोळ्याचेनिजीवें॥ ज्या
लाजो॥ १२॥ अगानिद्रिताचेवोनये॥ तवस्वप्नसाचहोलाहे॥ दोरीनेणतांसापेबिहे
॥इत्यादिउक्तहेज्ञानेश्वरी॥ १३॥ ॥संमतिएकनाथ॥ राजाजाल्यानिद्रेअधीन॥
तोस्वप्नींरंकहोयआपण॥ तेवीप्रकृतिस्तवजाण॥ जीवपणआभासें॥ १॥ आपण
चराजाआहे॥ हेंत्याचेंत्यासिठाउकेंनव्हे॥ तैसेंजीवासिहीहोय॥ पूर्णत्वस्वयेंस्मरेना
॥२॥ नित्यशुद्धमुक्तजाण॥ जीवाचेंस्वरूपचैतन्यघन॥ त्यासीअभिमानेंहेंजाण॥
मिथ्याबंधनलाविलें॥ ३॥ विषयीखवळल्याअभिमान॥ देहादिकाचेंदृढबंधन॥ जी
वासिलागलें अतिकठिण॥ परमदारूणदुस्तर॥ ४॥ ऐसेंअशक्तहेंशरीर॥ तेंभ्रमेंक
ल्पोनिसाकार॥ आपणअसोनिनिर्विकार॥ भ्रमेंशरीरआपणमानी॥ ५॥ मगत्या
देहाचेविकार॥ तेआपुलेचमानीसाचार॥ अंधपंगुमीकुष्टीनर॥ स्वरूपसुंदरमीज्ञा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ता॥६॥मीकाळागोरासांवळा॥मीसज्ञानत्वेंआगळा॥माझीउत्तमपवित्रलीला
॥मीकुळेआगळासकुलीन॥७॥प्रकृतीचेंकर्मआपुलेमाथा॥घेवोनिनाचेअहंमम
ता॥तेणेंअभिमानेंदृढबद्धता॥अकल्याताअनिवार॥८॥तळीमांडोनिकाजळा॥
वरीठेविलास्फटिकसोज्वळा॥श्वेततालोपोनिदिसेकाळा॥तेवीअंधळाजीवझा
ला॥९॥जोनकरितांचोरी॥मीचोरह्मणवीराजद्वारी॥तोमारिजेलाहाणथोरी॥ते
सीपरीजडजीवा॥१०॥जोदेहातीतवस्तुता॥जोगुणकर्मांचाअकर्ता॥तोह्मणे-
मीदेहमीकर्मकर्ता॥अहंममताभूलला॥११॥लोहघडुनिअग्निनघडता॥कर्मेकरू
नजीवअकर्ता॥तरीवृत्तिसंगेंतादात्म्यता॥अहंकर्ताहेमानी॥१२॥तेथेंवेदोक्तवि
धिविधान॥जीवाअंगींआदळेजाण॥जंवनव्हेब्रह्मज्ञान॥तंवस्वधर्माचरणकरा
वें॥१३॥राजाराजपदींजागानव्हे॥तंवरंकक्रियात्यासिसंभवे॥तेवीब्रह्मज्ञानजंव
नव्हे॥तंवसर्वकरावेस्वधर्म॥१४॥ ॥आशंका॥ नाहोज्ञानअप्राप्तिकर्मकरावें॥
प्राप्तियथेष्टाचरणसंभवे॥तरीऐसेंनव्हेगाबरवें॥उत्तरऐकावेंयेविषयीं॥१५॥अ
गालोकसंग्रहार्थ॥कर्मआचरावेंनटवत॥हरीसद्गुरुभजनयुक्त॥यावद्देहपातअसा
वें॥१६॥लोकसंग्रहमेवापिऐसी॥संपश्यन्कर्तुमर्हसि॥हेभगवदुक्तिगीतेसी॥सां
गेपार्थासीजगद्गुरु॥१७॥सांप्रतअसोहेंनिरूपण॥जीवासिराजदृष्टांतेंकरून॥व

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दतीएकनाथआपण॥ तेचिअनुसंधानपरिसावें॥ १८॥ ॥एकनाथीओव्या॥ ॥
राजाराजपदींजागाझाला॥ तोभीकह्मणतांचिलाजीला॥ तेवींब्रह्मज्ञानजोपावला
॥तोभीकर्तायाबोलानबोलेकदा॥ १ ॥ जैसेंरायासीमिथ्यारंकपण॥ तेवींपरमात्म्या
सिजीवपण॥ इत्यादिएकनाथोक्तिजाण॥ जीवहाचिद्घनभ्रांतिनाशें॥ २ ॥ ॥ सं
मतिरंगनाथ॥ ॥अगासर्वहिब्रह्मचिअसे॥ जीवतोहीब्रह्मत्वींचवसे॥ परीनाथि
लेंजीवत्वघेऊनिबैसे॥ आणिपिसेंनेणपणाचें॥१॥ जैसाउत्तमउत्तमत्वातेंटाकुनी॥
भ्रमेंअधमत्वआपणामानी॥ संन्यासिअंत्यजहोयस्वप्नीं॥ नाठवीमनींउत्तमत्व॥
॥२॥ तैसास्वयेंब्रह्मअसोनी॥ भ्रमेंआपणाजीवत्वआणी॥ तेणेंभ्रंसेस्वरूपापासु
नी॥ शोच्यसर्वगुणीजीवपणें॥३॥ हाअज्ञानकृतजीवटवाळ॥ आपणानेणोनिशु
द्धनिर्मळ॥ होतोसुखदुःखेंविव्हळ॥ अतितळमळशोच्यत्वें॥ ४॥ यालागींआपणचि
आत्माअसें॥ तेंनेणोनिअंगींजीवपणाचेंपिसें॥ अविचारेंअरंबळतअसे॥ विचारेंव
सेंस्वस्वरूपीं॥५॥ ॥ एवंरंगनाथवचनार्थी॥ जीवहाब्रह्मचीनिश्चिती॥
श्रीशंकराचार्यादिग्रंथोंक्ती॥ ऐशाचिवदतीत्याऐकें॥ १९ ॥ ॥संमतिअपरोक्षानु
भूतिश्लोक॥ यद्वन्मृदिघटभ्रांतिशुक्तौवारजतस्थितिः॥ तद्वद्ब्रह्मणिजीवत्वंवि
क्षमाणेचनश्यति॥१५॥ यथामृदिघटोनामकनकेकुंडलाभिधा॥ शुक्तौवारजता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रव्यातिर्जीवशब्दस्तथापरे॥१६॥ ॥संमतिआत्मबोध॥ ॥स्थाणौपुरुषवद्भ्रांत्या
कृताब्रह्मणिजीवता॥ जीवस्यतात्विकेरूपेतस्मिन्दृष्टेनिवर्तते॥१७॥ रज्जुसर्पवदा
त्मानंजीवोज्ञात्वाभयंवहेत्॥ नाहंजीवःपरात्मेतिज्ञातश्चेन्निर्भयोभवेत्॥१८॥ स्व
ल्पमप्यतरंकृत्वाजीवात्मपरमात्मनोः॥ यस्तिष्ठतिविमूढात्माभयंतस्याभिभाषितं
॥१९॥ यत्राज्ञानाद्भवेद्द्वैतमितरंतत्रपश्यति॥ आत्मत्वेनतदासर्वंनेतरंतत्रचाण्वपि
॥२०॥ चैतन्यस्यैकरूपत्वाद्भेदोयुक्तोनकर्हिचित्॥ जीवत्वंचमृषाज्ञेयंरज्वांसर्पभ्र
मोयथा॥२१॥ ब्रह्मसत्यंजगन्मिथ्याजीवोब्रह्मैवनापरः॥ अनेनवेद्यंसच्छास्त्रमि
तिवेदांतडिंडिमा॥२२॥ अहंसाक्षीतियोविद्याद्विविच्चेवंपुनःपुनः॥ सएवमुक्तोसो
विद्वानितिवेदांतडिंडिमा॥२३॥ ॥संमतिअध्यात्मरामायण॥ ॥रज्वामहिरि
वात्मानंजीवोज्ञात्वाभयंवहेत्॥ परात्माहमितिज्ञात्वाभयदुःखैर्विमुच्यते॥२४
॥टीका॥ सर्वगतजेंब्रह्मरूप॥ तेथेंजीवत्वआरोप॥ नसेचिहामृषाजल्प॥ दृष्टांतें
स्वल्पऐकसांगों॥ २० ॥जैसीमृत्तिकेचेठायीं॥ घटभ्रांतिभासेपाहीं॥ किंवाशुक्ती
चेठायींरौप्यताही॥ तेवीजीवहाहीब्रह्मरूपीं॥ २१ ॥सत्यमृदिशुक्तिविचारयुक्त
॥पाहातांमृषाघटरजत॥ तेवीब्रह्मींशोधितांजीवित॥ हरपोनिजाततत्क्षणीं॥२२
मृदिसनामकमंडल॥ कींकनकासिह्मणतीकुंडल॥ शक्तिसरौप्यभासेंहेंफोल॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तेवीजीवत्वबोलब्रह्मासी॥ २३॥ जैसास्तंभाचेठायींभ्रांतिकृत॥ जेवींचोरसा
दिसत॥ तैसाजीवहानिश्चित॥ ब्रह्मींभासतभ्रमयोगें॥ २४॥ दीपेंचोरपाहूंजा
तां॥ जेवीस्तंभचिलागेहाता॥ तेवीगुरुकृपेजीवशब्दता॥ हरपोनिआइताब्रह्म
रूप॥ २५॥ जैसा रज्जुसअहिमानुनी॥ भयपाविजेभ्रमेंकरूनी॥ तैसाआत्म्या
सजीवह्मणुनी॥ कष्टिजेमनींबहुकाळ॥ २६॥ सर्पनव्हेहादोर॥ वोळखतांभयहो
यदूर॥ तैसाजीवनव्हेमीपरात्पर॥ जाणतांसाचारनिर्भयत्व॥ २७॥ जीवआणिपर
मात्म्यासी॥ स्वल्पहीअंतरमानसीं॥ मानीतोचिमोर्ख्यरासी॥ भयतयासीश्रुतिबो
ले॥ २८॥ आत्म्यासिअज्ञानास्तवनेणती॥ तेइतरद्वैततेथेंदेखती॥ जेआत्मत्वें
करूनसर्वपाहती॥ अणुहित्याप्रतीद्वैतनदिसे॥२९॥ जैसेंमळयीचेंनीर॥ सकळ
भुवनींअपार॥ व्यापोनिराहेसत्वर॥ रितेंअणुमात्रस्थळनुरवी॥ ३०॥ तैसाआ
त्मयाहूनितत्वता॥ अणुभरिठावनदिसेरिता॥ तेथेंजीवचिभिन्नता॥ होयराहता
कवणेस्थळीं॥ ३१॥ ह्मणोनएकरसचैतन्यीं॥ नसेचिहेभेदकाहाणी॥ जीवत्वआ
त्मयाभ्रमेंकरूनी॥ मृषारज्जुपणीसर्पजैसा॥ ३२॥ जगमिथ्याब्रह्मसत्य॥ जीवहा
साक्षीब्रह्मनिश्चित॥ ऐसेंसच्छास्त्रेंजाणिजेत॥ हीचवेदांतडिंडिमा॥ ३३॥ निश्च
येंपुनःपुनःविवरितो॥ मीसाक्षीहेंदृढजाणतो॥ मुक्तविद्वानह्मणिजेतो॥ वेदांतिवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जतोनगाराहा॥३४॥गुरुशास्त्रद्वारेंतत्वता॥मीपरमात्माजीवेंजाणता॥भयदुःखा
पासोनिमुक्तता॥होयसर्वथासाक्षिलीं॥३५॥इत्यादिसंमतान्वयेंकरूनी॥हेंचक
थिलेंयानिरूपणी॥जीवत्वमिथ्यातुजलागुनी॥साक्षीभरंवसेनीशिष्यातूं॥३६॥ऐसें
जेंकासाक्षीस्वरूप॥तेंज्ञानचिशिष्यातूंअरूप॥सर्वदाहीसत्तारूप॥नधेरीविकल्पये
विषयीं॥३७॥अवस्थात्रयींज्ञानअभिन्न॥हेंचिमागेदृढस्थापन॥केलेंतेंचिप्रका-
शघन॥ज्ञानचैतन्यस्वरूपतुझें॥३८॥एकेदिवशींस्थानत्रयी॥संवित्ज्ञानअभे
दपाही॥तैसेचिअसेदिनांतरींही॥संमतान्वयीश्रवणकीजे॥३९॥ ॥संमतिपंचदशी
श्लोक॥ मासाह्नयुगकल्पेषुगतागम्येष्वनेकधा॥नोदेतिनास्तमेत्येकासंविदेषास्व
यंप्रभा॥२५॥स्वयंज्योतिर्भवत्येषःपुरास्माद्भासतेखिलान्॥तमेवभांतमन्वेतितद्भा
साभास्यतेजगत्॥२६॥ ॥संमतिवाक्यसुधाश्लोक॥ नोदेतिनास्तमायातिनवृ
द्धिंयातिनक्षयं॥स्वयंविभात्यथान्यानिभासयेत्साधनंविना॥२७॥ ॥टीका॥
ऐकेचिदिवशींअभिन्न॥अवस्थात्रयीअसेज्ञान॥तैसेचिदिनांतरींहीजाण॥असे
चिद्घनभेदरहित॥४०॥तैसेचिअतीतअनागत॥चैत्रादिमासजेयेतजात॥त्याचे
ठायींहीनिश्चित॥ज्ञाननांदतअभेदत्वें॥४१॥तैसेचिवर्षादिकाचेठायीं॥तेचिकृता
युगादिकींही॥ब्रह्मकल्पादिकींपाही॥असेसर्वदाहीअभेदज्ञान॥४२॥ ॥नोदेति॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अद्वैतजेकाज्ञानदीप्ती॥ भासमानजेसंविती॥ तीसउदयअस्तादिप्राप्ती॥कदाकल्पांतीन
सेची॥ ४३ ॥विश्वउदयसंहरण॥स्वयेंजाणेसंविद आपण॥सर्वसाक्षीज्ञानघन॥ती
ससाक्षीअन्यसहसानसे॥ ४४ ॥ज्ञानअसाक्षीतेसंविती॥ तीसअन्यसाक्षीन-
सेनिश्चिती॥सर्वांसिहीप्रकाशकर्ती॥चित्कळाजाणतीसर्वतेची॥४५॥ ॥आशंका
॥ नाहोइयेसंवितीसितत्वतां॥आणिकनसेग्रहणकर्ता॥तरीजगदाध्यप्रसंगता॥
दिसेसर्वथायेथेंही ॥४६॥उत्तरइयेआशंकेसी॥सावधानगापरियेसी॥जगदा
ध्यप्रसंगानिश्चयेसी॥स्वप्रकाशींनघडेची॥४७ ॥एषःस्वयंप्रभेतिः॥ ॥हेजे
बोलिलीसंविती॥तेभासमानस्वप्रभनिश्चिती॥भासकसर्वजगाप्रती॥जगदाध्य
स्थितीघडेकैसी॥४८ ॥स्वयंज्योतिअधिष्टान॥तेथेंचिअखिलजगद्भान॥तद्भा
सेंपावेशोभन॥जडसंपूर्णवियदादि ॥४९ ॥अनेकश्रुतिकरितीघोष॥आत्मा
बोलतीस्वयंप्रकाश॥तत्प्रकाशेंसर्वांस॥होयप्रकाशसकळजगीं॥ ५० ॥हीप्र
त्यगात्मसंवित॥सर्वकाळींप्रकाशवंत॥ईसउदयआणिअस्त॥नसेआद्यंतसह
साही॥ ५१ ॥संवितीसपूर्वींनसेअभाव॥ह्मणोनिमिथ्याउदयनांव॥उदयअ
भावेंअस्तासिठाव॥नसेसेद्भावसदोदित॥ ५२ ॥सर्वदाएकरूपह्मणोन॥न-
पावेवृद्धिनक्षेक्षीण॥स्वयंप्रकाशमानअसोन॥बुद्ध्यादिअन्यप्रकाशी॥ ५३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अगादीपप्रकाशाऐसे॥ अन्यसापेक्षइचाप्रकाशनसे॥ स्वयेंनिरपेक्षस्वप्रकाशें
॥प्रकाशितअसेजडसर्व॥ ५४॥ अन्यसाधनआत्म्यासिनसतां॥ स्वप्रकाशेंप्र
काशिता॥ होयजगाजेवींसविता॥ प्रकाशीसमस्तानिरपेक्ष॥ ५५॥ इत्यादिसंम
तिश्लोकेंकरून॥ हेंचकेलेंनिरूपण॥ सर्वकाळींहिविद्यमान॥ असेज्ञानघनसंवि
दात्मा॥ ५६॥ ॥आशंका॥ नाहोस्वप्रकाशआत्माबोलिलासे॥ परीयासिसा
क्षीअन्यकांनसे॥ मनबुद्ध्यादिआत्माजाणतसे॥ तैसाआत्म्यासिकांनसेजाण
तादुजा॥ ५७॥ ऐसीयासंदेहतमासी॥ नाशकउत्तरपरियेसी॥ अगासाक्षीदुजा
असलियासी॥ दृश्यत्वआत्म्यासीयेईलपे॥ ५८॥ साक्षीजरीअन्यनसतां॥ ब
ळेंचिमानिसीअनुमानता॥ तरीअतिप्रसंगाऽनवस्था॥ दोषघडतापैहोय॥ ५९
साक्षीचेताज्ञानघन॥ आत्माचिजाणतासर्वआपण॥ ऐसेंअनेकश्रुतिभाषण
॥जाणताअन्यत्यासीनसे॥ ६०॥ तोचिआत्मातुजहून॥ शिष्यापरोक्षनसेभि
न्न॥ सर्वदाअपरोक्षअभिन्न॥ तूंचिज्ञानघनसर्वसाक्षी॥ ६१॥ सर्वसाक्षीदृश्य
जाणता॥ आत्मारामतूंतत्वता॥ तुजहूनअन्यकोणता॥ समर्थज्ञाताविचारी॥
॥ ६२॥ तेस्थूळदेहादिअवस्थात्रय॥ विश्वादिअभिमानीभोगत्रय॥ नेत्रस्थाना
दिजडमय॥ हेतुजअप्रमेयानेणतीकदा॥ ६३॥ तूंतरीययासर्वांसी॥ स्वप्रका-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शेंजाणतअससी॥ ह्मणोनजाणतानिश्चयेसी॥ तूंचअससीसर्वद्रष्टा॥६४॥ सर्व
दृश्यातेंजाणता॥ तूंचिआत्मापैतत्वता॥ अन्यनसेतुजज्ञाता॥ तेंश्लोकेंश्रुत्यर्था
परियेसी॥६५॥ ॥संमतिपंचदशीश्लोक॥ येनेदंजानतेसर्वंतत्केनान्येनजान
तां॥ विज्ञातारंकेनविंद्याच्छक्तंवेद्येतुसाधनं॥२८॥ सवेत्तिवेद्यंतत्सर्वंनान्यस्त-
स्यास्तिवेदिता॥ विदिताविदिताभ्यांतत्पृथग्बोधस्वरूपकं॥२९॥ यस्मिन्यस्मिन्न
स्तिलोकेबोधस्तत्तदुपेक्षणे॥ यद्बोधमात्रंतद्ब्रह्मेत्येवंधीर्ब्रह्मनिश्चयः॥३०॥ ॥
टीका॥ येनेदमिति॥ साक्षीआत्माजोतेणेंसर्वही॥ दृश्यजातजाणिजेपाही
॥यासीअन्यजडेंकरूनिकही॥ जाणेलकाईकोणपुरुष॥ ६६॥ दृश्यद्रष्ट्यासि
करीविषय॥ ऐसेंकधींहिनहोय॥ तरीयावाक्याचेंतात्पर्य॥ अर्थान्वयऐकसांगों
॥६७॥ विज्ञातारमिति॥ सर्वदृश्यआत्माजाणता॥ ह्मणोनविज्ञातारह्मणविजेत
त्वता॥ यातेंकोणदृश्यभूतेंजडरूपता॥ जाणतीसर्वथानकोणीही॥ ६८॥ कोणी
आत्म्यासिजाणे॥ तोचिजाणतासाक्षीपणें॥ नाहोमनासितरीजाणणें॥ घडेलह्म
णणेंहेंहीनघडे॥ ६९॥ ॥शक्तमिति॥ विषयज्ञानसाधनमन॥ तेविषयाचेठा-
यींशक्तआपण॥ परीआत्माजाणावयालागुन॥ समर्थपणत्यासीनसे॥ ७०॥
मनहेंजडचीनिश्चित॥ मागेंनिरूपिलेंबहुत॥ आत्माचहेंसर्वजाणत॥ नसेअन्यार्थ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

येविषयीं ॥ ७१ ॥ अनुभवसिद्ध श्रुति आपण ॥ बोलती आत्म्यासि ज्ञेय मन ॥ ज्ञाता
आत्मा चिद्घन ॥ तोकैसा ज्ञेयपणहोयतया ॥ ७२ ॥ कर्मतो चिन्हे कर्ता ॥ तैसे ज्ञेयतो
चिन्हे ज्ञाता ॥ आत्मा स्वप्रकाशतत्वतां ॥ असे जाणता सर्वांसी ॥ ७३ ॥ ॥ सर्ववेत्ती
ति ॥ ॥ सर्ववेद्यासि आत्मातो ॥ वेत्ति ह्मणजे सर्व जाणतो ॥ त्याहूनि ज्ञाता अन्यतो
॥ आत्म्यासि जाणतो ऐसा नसे ॥ ७४ ॥ प्रत्यगात्मा बोध भरित ॥ हा चि जाणता निश्चि
त ॥ यदर्थी आणिक संमत ॥ ऐक वचनोक्त पान पात्र ॥ ७५ ॥ ॥ संमति चूर्णिका पान
पात्र ॥ ॥ आपुल्या अज्ञानास्तव आपुले ठायीं आरोपिले ते इच्छा संकल्प संदेहा
दिक मनोवृत्ति विशेष जे ते अनेक ह्मणोन दृश्य होत ॥ त्यांतें सर्वांतें स्वगतादि भेद र
हित सच्चिदानंद रूप प्रत्यक् चैतन्य प्रकाशितें ॥ तें दृश्य विकारानुरूप विकारी न
होतां एकरूपत्वें चि वर्ततें ह्मणोन द्रष्टे च होय दृश्य नव्हे १ इंद्रियास किंवा मनास द्र
ष्टेपण असतांही दृश्यत्व जसें वर्णिलें तद्वत् प्रत्यक् चैतन्यासही दृश्यत्व कां न घडे ह्म
णाल तरी द्रष्टा असले या दृश्यत्व घडेल प्रत्यगात्मा सर्वांचा द्रष्टा, त्यासी आणिक
द्रष्टा नाहीं ह्मणोन दृश्यत्व न घडे ॥ आतां अन्य आत्मा त्याचा द्रष्टा ह्मणावा तर अ
नवस्था दोष घडतो ॥ आतां तोच प्रत्यगात्मा स्वद्रष्टा ह्मणावा तर दृश्यत्व तेचि द्रष्टे
पण ऐसा विरोध घडतो ॥ यास्तव सर्व दृश्यातें प्रकाशून स्वप्रकाश प्रकाशमान् सा-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

क्षीजोत्यासदृश्यत्वनघडेहासिद्धांत॥२॥ ॥ओव्या॥ ऐसेंपानपात्रवचनीं॥
हाचिसिद्धांतनिश्चयेंकरूनी॥ प्रत्यगात्माभरंवसेनी॥ साक्षीनिदानीतोचिएक॥
॥७६॥ ॥विदिताविताभ्यां॥ विदितआणिअविदित॥ त्याहूनिवेगळाबोधभरित
॥ आत्मारामसदोदित॥ असेनांदतसर्वदेशीं॥७७॥ ॥आशंका॥ नाहोविदित
ह्मणजेकाय॥ अविदितहेंकैसेंहोय॥ जाणावयालक्षणेंउभय॥ तोअर्थान्वयविशद
सांगा॥७८॥ तरीऐकेंगावचन॥ विदिताऽविदितलक्षण॥ विदितह्मणजेवृत्तिज्ञा
न॥ अविदितअज्ञानबोलिजे॥७९॥ प्रथमविदिताचेंनिरूपण॥ हेचिकरऊंतुज
श्रवण॥ तरीदृश्यजातजेंवृत्तिकरून॥ जाणिजेज्ञानतेंविदित॥८०॥ वृत्तिकरू
निदृश्यजात॥ जेजेविषयींकरिजेत॥ त्यासिबोलिजेज्ञानविदित॥ वृत्तियुक्तश
बलतें॥८१॥ ऐसीविदितलक्षणाची॥ खुणदाखविलीसाची॥ आतांअविदित
अज्ञानाची॥स्थितीतयाचीश्रवणकरी॥८२॥ अविदितह्मणजेअज्ञान॥ दृश्य
आवृत्तनेणिवेंकरून॥ त्यासिनाहींजाणतेंपण॥ अविदितखुणयाहेतु॥८३॥ ए
वंविदितआणिअविदित॥ ज्ञानाऽज्ञानबोलिजेत॥ याहूनिपृथकूबोधभरित॥
असेसदोदितज्ञाननित्य॥८४॥ ॥आशंका॥ नाहोज्ञानहिदिसेंनाशवंत॥ घट
ज्ञानेंपटज्ञाननासत॥ तरीकैसेनित्यबोलिजेत॥ त्यासिउत्तरप्रस्तुतऐकपां॥८५

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अगाज्ञानमुख्यजें अधिष्टान ॥ तेंसर्वदानाशरहितआपण ॥ दुसरें वृत्तिरूपजें ज्ञान ॥
दृश्यमिथ्यापणत्यासीअसे ॥ ८६ ॥ अंतःकरणवृत्तिसहित ॥ त्यासीशबल बोलिजे
त ॥ अंतःकरणवृत्तिरहीत ॥ शुद्ध ह्मणिजेतअविनाशें ॥ ८७ ॥ अंतःकरणविरालिया
॥ वृत्तिज्ञानहीजायलया ॥ परीवृत्तिसाक्षीज्ञानात्मया ॥ नाशसरवयानसेची ॥ ८८
येचविषयींसंमती ॥ श्रीएकनाथादिवचनोक्ती ॥ ऐकेंसावधानमती ॥ अज्ञानभ्रांती
नाशक ॥ ८९ ॥ ॥ संमतिएकनाथओव्या ॥ जोअविकारीनिरवस्थपूर्ण ॥ ज्यासिना
हींजन्ममरण ॥ ऐसातूंआत्माह्मणसीकोण ॥ तरीजाणसर्वज्ञज्ञानरूप ॥ १ ॥ ह्मण-
सीज्ञानहिक्षणिकअसे ॥ घटज्ञानेंपटज्ञाननिरसे ॥ तेथइंद्रियार्थवृत्तिचिनासे ॥ ज्ञा
नजैसेतैसेंअविनाशी ॥ २ ॥ ॥ संमतिरंगनाथ ॥ चिच्छब्दें बोलिजेज्ञान ॥ ज्ञानतें
चिशुद्धचैतन्य ॥ दुसरेंतेंवृत्तिरूपजाणज्ञान ॥ दृश्यमिथ्यापणतयासीअसे ॥ १ ॥ येणें
वृत्तिरूपेंकरून ॥ विशिष्टवाच्यांशजालेंशुद्धज्ञान ॥ याचीकरूनलक्षणालक्षण ॥ शुद्ध
ज्ञाननिवडावें ॥ २ ॥ ऐसेंउभयसंमतिकरून ॥ रुचिलेंअविनाशशुद्धज्ञान ॥ तेचिवि
दिताऽविदिताहुन ॥ पृथक्चिद्घनबोधरूप ॥ ३ ॥ ज्ञानअज्ञानविरहित ॥ शुद्धज्ञानअ
सेनित्य ॥ वृत्तिभावअभावात ॥ असेनांदत आढळत्वें ॥ ४ ॥ अगावृत्तिउदयनसतां ॥
जेस्वस्थअसेनिराकुलता ॥ तेचिवृत्तिउदयहोतां ॥ जाणेतत्वतातियेसी ॥ ५ ॥ तोचिहो

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तांवृत्तिनाश॥ ठायींचअसेस्वप्रकाश॥ वृत्तिनाशेंद्रष्टुत्वास॥ टाकोनिनिराभासअचल
असे॥६॥ वृत्तिरूपजेंज्ञानाऽज्ञान॥ याहूनिभिन्नजेकाआपण॥ त्यासीचबोलिजेशुद्ध
ज्ञान॥ हेंचिप्रतिपादनपरमामृतीं॥९०॥ तेचिपरमामृतसंमत॥ ऐकेंएकाग्रकरोनिचि
त्त॥ जेणेंज्ञानाज्ञानरहित॥ ज्ञानचिसत्यविशदकेलें॥९१॥ ॥संमतिपरमामृतमुकुं
दराज॥ ॥स्फूर्तीस्फुरेजेथुनी॥ तेपहिलेचअसेअस्फूर्तिपणी॥ मजदेखतांउमटोनी॥
मावळेस्फूर्ती॥१॥ जरीउगलाचीअसतां॥ तरीकांआठऊंस्फुरता॥ संकल्पविकल्पकरि
तां॥ कासयासी॥२॥ आठवचित्तींजोराहे॥ तेज्ञाननव्हेतरीकाय॥ ज्ञानेविणस्थिरत्वआ
हे॥ बुद्धिसीकोठें॥३॥ तेंज्ञानजरीअधिष्टान॥ तरीसंकल्पविकल्पात्मकमन॥ तेचिज्ञान
परिपूर्ण॥ यालागींस्फुरणअसेना॥४॥ तेस्मरतांनयेस्मरण॥ स्मरणजयाचेंविस्मर
ण॥ तेज्ञाननाअज्ञान॥ ज्ञानमात्रजे॥५॥ कांहींवृत्तिभासभासे॥ तोस्फुरतांचितया
दिसे॥ परिस्वतांआपणअसे॥ निराभास॥६॥ तेंनिराभासह्मणावयाकवण॥ ते-
चितयाअसेजाण॥ जाणीवहीजिरऊन॥ अंगीच्याअंगीं॥७॥ यालागींजाणीवना
नेणीव॥ भावनाअभाव॥ तेचितेंस्वयंमेव॥ स्वस्वरूप॥८॥ जाणिवानेणिवा॥ ना
तळेदोहीभावा॥ आधीचअसेतोजाणावा॥ स्वरूपानंदू॥९॥ जाणिवानेणिवा॥
यादोहींविरहितभावा॥ दोहींबीजावोलावा॥ विस्तारितोजो॥१०॥ कांहींचनस्फुर

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तांआधी॥ जेस्वस्थअसेअनादी॥ तेज्ञानाचीआदी॥ ज्ञप्तिमात्र॥ ११॥ जेनिष्कळंक
ज्ञानघनानंद॥ आपणचिआपणस्वतसिद्ध॥ निजस्वरूपविशुद्ध॥ स्वसंवेद्य॥ १२॥ तें
आपणचीआपण॥ अविनाशपरिपूर्ण॥ ऐसेंवळखणेंपरतोन॥ स्वस्वरूप॥ १३॥ ऐ
सियासंमतिकरून॥ हेचिकेलेंदृढकथन॥ ज्ञानाऽज्ञानरहितज्ञान॥ शुद्धचैतन्ययासी
ह्मणिजे॥ ९२॥ तेचिअविनाशचिद्घन॥ त्याचीअपरोक्षकळावयाखुण॥ सुगमउपाय
लक्षण॥ सांगोंअवधानदेईजे॥ ९३॥ ॥यस्मिन्निति॥ ॥बोधज्ञानलोकांचेठायीं॥
ज्याज्याघटादिलक्षणविषयीं॥ आहेत्यात्याठायींसर्वही॥ उपेक्षाविषयींकरावी॥ ९४
तोघटादिविषयवृत्याचा॥ अनादरकरोनियांसाचा॥ अवशिष्टउरेजोवृत्याचा॥ सा-
क्षीसर्वांचाबोधशुद्ध॥ ९५॥ तोचिकेवळबोधमात्र॥ अपरोक्षस्फुरणचिन्मात्र॥ अ
नस्यूतअसेसर्वत्र॥ जाणणेंएकत्रबुद्धिकरूनी॥ ९६॥ हाचिब्रह्मनिश्चयशुद्ध॥ शुद्धि
सीबोलिजेब्रह्मावबोध॥ ऐसाश्लोकार्थसंवाद॥ केलाअनुवादयेथवरी॥ ९७॥ आ-
त्माज्ञानघनस्वप्रकाश॥ सर्वथानसेअप्रकाश॥ ऐसाचिनिर्णयश्रुतिस्मृतीस॥ असे
अनुभवासतत्वज्ञा॥ ९८॥ त्याचेभासेसर्वशोभत॥ तेचिज्योतिचीज्योतिनिश्चित॥
साक्षीचेताज्ञानअनंत॥ श्रुतिबोलतबहुऐशा॥ ९९॥ ऐशाचस्मृतिहीबहुत॥ बोल
तीयदादित्यादिगत॥ अखिलचंद्राग्निदीप्तिमंत॥ तेजमामकनिश्चितहरिह्मणे॥ १००

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

एकतूं आत्मापुरुषपुराणसत्य॥ स्वयंज्योति अनंतआद्यनित्य॥ अक्षरअजस्वस्व
रूपनिरंजनाद्वैत॥ पूर्णउपाधिमुक्त अमृतेत्यादि॥१०१॥ ऐशाअनेकश्रुतिस्मृती॥ भा
गवतगीतादिपुराणोक्ती॥ सर्वहीसिद्धांत बोलती॥ ज्ञानघनज्योतीआत्मरूपा॥१०२
एवंइत्यादिनिरूपणांत॥ हाचिकेलागासिद्धांत॥ अभेदज्ञानात्मानाशरहित॥ तो
चिनिश्चितशिष्यातूं॥१०३॥ इतिश्रीस्वात्मबोधग्रंथ॥ श्रवणेंपावनकरीयथार्थ॥
श्रीरघुनाथचरणींअध्यायसहनिश्चित॥ मौनीस्थापितचतुर्थहा॥ १०४॥ ॥
॥ छ॥ ॥छ॥ ॥श्रीरस्तु॥ ॥छ॥ ॥ छ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ऐकशिष्यापरमबोध॥सर्वगव्यापिजेअगाध॥ज्ञानध
नज्योतिशुद्धबुद्ध॥कैवल्यकंदसर्वगततूं॥१॥स्वप्रकाशतूंअभेदज्ञान॥निराकार-
चैतन्यपूर्ण॥ओतप्रोतसमान॥असशीव्यापूनसर्वजगा॥२॥तेचिसर्वव्यापकत्वकै
सें॥पुससीगाजरीऐसें॥तरीऐकेंसावकाशें॥सर्वहिअसेंचिदाकार॥३॥प्रस्तुतहे
चिनिरूपण॥तुजसांगोंविषदकरून॥जेंऐकतांचिजगद्ज्ञान॥हरपेसंपूर्णचिदार्ण-
वीं॥४॥हानामरूपजगद्भास॥यासअधिष्ठानचैतन्यांश॥अंतर्बाह्यस्वप्रकाश॥
असेनिराभासव्यापुनी॥५॥तेवनांतआणिजनांत॥व्याप्तचिअसेघरदारांत॥उ
जेडआणिअंधारांत॥असेसर्वांतचिद्घनहें॥६॥देहेंद्रियादिव्यापारे॥स्वरूपींचहो
तीस्वरूपाधारें॥जेवीजळाधारेंजळचरे॥जळींचसाचारेक्रीडती॥७॥शरीरअव
घेंचिव्यापिलेंसे॥परीतेंकवणानप्रकाशे॥पदार्थमात्रींव्यापूनिअसे॥परीगुरुविणकै
सेंअनुभवेल॥८॥हातेंपदार्थघेतांकांहीं॥अडवेचैतन्यचिसर्वही॥परममृदुत्वेंव्याप्त
पाही॥सर्वांठायींसदोदित॥९॥अत्यंतमृदुत्वेंदिसेगगन॥परीत्याहूनिअत्यंतमृदु
चैतन्य॥तयापरीसमृदुअन्य॥नसेचिजाणसहसाही॥१०॥येवढीमृदुत्वाचीथोरी
॥परीवज्रादिपर्वताचेउदरीं॥व्यापूनियांबाह्यांतरी॥असेचराचरींएकरस॥११॥चै
तन्यधराविवरकोशीं॥अनेकदेशविदेशीं॥स्वर्गमृत्युपाताळासीं॥असेसर्वांसी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

व्यापुनी ॥१२॥ वैकुंठकैलासादिकरून ॥ चतुर्दशभुवनेंव्यापून ॥ एकचिअसे ज्ञानघन ॥
अद्वयनिरंजनपूर्णत्वें ॥ १३ ॥ जैसेंउदकजलचरातें ॥ व्यापूनिअसेसर्वांगातें ॥ तैसेंब्रह्मादि
पिपीलिकेतें ॥ चैतन्यअयीतेंव्याप्तअसे ॥ १४ ॥ सर्वदेहींस्वप्रकाश ॥ व्यापूनिअसेसाव
काश ॥ परीदेहादिकाशींहोतांनाश ॥ असेअविनाशज्ञानरूप ॥ १५ ॥ ऐसेपृथ्वीसचैत
न्य ॥ अंतर्बाह्यअसेव्यापून ॥ तदात्मकचीऊर्विआपण ॥ अणुभरीभिन्नरिक्तनसे
॥ १६ ॥ पृथ्व्यादिपर्वताचेठायीं ॥ व्यापूनिसबाह्यअसेपाहीं ॥ परीनासताहेसनगउर्वी ॥
चैतन्यकदाहीननासे ॥ १७ ॥ तैसेंचिउदकासीचैतन्य ॥ अंतर्बाह्यअसेंव्यापून ॥ समुद्रा
दिसरिताजीवन ॥ सरितेत्याहूनकिंचितनसे ॥ १८ ॥ चैतन्यउदकींअसेभरलें ॥ परीपूर
प्रवाहीकदानढळे ॥ उदकयद्यपिजरीआटलें ॥ तरीअसेसंचलेंचैतन्य ॥ १९ ॥ तैसेचि
तेजाचियेठायीं ॥ चैतन्यव्याप्तचीअसेपाहीं ॥ परीतेजाचेउष्णत्वेंकही ॥ नजळेसह
साहीचैतन्य ॥ २० ॥ तेजासिहोतांउदयनाश ॥ चैतन्यसर्वदाअविनाश ॥ तैसेंचिजाण
प्रभंजनास ॥ असेस्वप्रकाशव्यापुनी ॥ २१ ॥ परीवायुचेनिवेगेंआपण ॥ कदानउडेचै
तन्य ॥ तयाचेनिलयेंकरून ॥ कदाचिद्धननाशनपवे ॥ २२ ॥ तैसेंचिचैतन्यआकाशीं ॥
व्याप्तचिअसेनिश्चयेसी ॥ परीआकाशजडशून्यत्वेंसी ॥ ज्ञानात्मयासीतेदृश्य ॥ २३
आकाशादिआत्मयापासून ॥ जाहलींअसतीउत्पन्न ॥ ह्मणोनितेनश्वरपण ॥ पावली

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

जाणयाहेतू ॥२४॥ आकाशादिकाचेउदयलयीं॥ असेचैतन्यअक्षयी ॥ एवंसर्वभूतीं
व्याप्तपाही॥ असेसर्वदाहीचिद्ब्रह्म॥२५॥ त्यावीणरितेंस्थळपाहतां॥ अणुमात्रहीनसे
सर्वथा॥ देशकालवस्तुतत्वता॥ परीछेदतानसेतया॥२६॥ अनंतब्रह्मांडारवालतें॥
अनंतब्रह्मांडावरतें॥ ओतप्रोतदशदिशांतें॥ व्यापूनिसर्वांतेंतिष्ठत॥२७॥ पृथिव्या
दिकींतेतिष्ठेंपाही॥ परीपृथ्व्यादिकें त्यानजाणतीकही॥ हेंबृहदारण्योक्तीचेठायीं॥
श्रीयाज्ञवल्क्यांहींकथिलेंसे॥२८॥ श्रीयाज्ञवल्क्याचार्यआपण॥ बोलिलेउद्दालका-
सिवचन॥ सर्वांतरींहींचैतन्य॥ आत्माऽमृतजाणअसेची॥२९॥ तेलिहितांसंमतिथो
र॥ ग्रंथपावेलबहुतविस्तार॥ परीत्यांतीलरहस्यहेंचिसार॥ व्याप्तसर्वांतरआत्माअ
से॥३०॥ चिदेवआत्मासकळभुवनीं॥ व्याप्तचिअसेभरंवसेनीं॥ ऐसेचिहेश्रीवसि
ष्ठमुनी॥ सांगतीवचनीश्रीरामा॥३१॥ तेंवसिष्ठरामसंभाषण॥ श्लोकत्रयाचेंव्याख्या
न॥ सांगिजेलतेंसावधान॥ एकाग्रमननकरावें॥३२॥ ॥सं॰वा॰श्लो॰॥३॥ चि
दिहास्तीहचपरमिदंचिन्मयमेवच॥ चित्वंचिदहमेवेतिलोकाश्चिदितिसंग्रहः॥१॥ चिदे
वपंचभूतानिचिदेवभुवनत्रयं॥ विज्ञातमधुनासम्यगहमेवचिदेवहि॥२॥ एवंचिद्गग
नाभोगेभूषणेव्योम्निभास्करे॥ धराविवरकोशस्थेसैवचित्कीटकोदरे॥३॥ ॥टीका
॥श्रीवसिष्ठह्मणतीरघुपती॥ ऐकेवीरवरमहामती॥ चिन्मयरूपहेसर्वजगती॥अ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सेनिश्चितीतदात्मक॥३३॥ इहपरत्रींचिन्मयअसे॥ परी इहपरत्रादितेथनसे॥ परो
क्षाऽपरोक्षींतेंचिवसे॥ ज्ञानसमरसेंएकची॥३४॥ तूंमी आणिहेतिन्हीलोक॥ ज्ञान
रूपगासकळएक॥ सिद्धांतसंग्रहहाचिचोख॥ चिन्मयोत्मकचराचर॥३५॥ चिद्रूप
पंचमहाभूतें॥ चिद्रूपचीभुवनत्रयते॥ जाणिलेसम्यक्विचारेते॥ मीचिते अयितेचि
द्ब्रह्म॥ ३६॥ एवंऐसियाचिद्घनें॥ स्वर्गादिजेकाभोगस्थानें॥ आणिनानापरीचींभूष
णें॥ व्यापिलींचैतन्येंसकळही॥३७॥ अथवाभोगअभोगसर्वांठायीं॥ व्याप्तचिअसे
ज्ञानपाही॥ त्याहूनरिक्तसहसाही॥ नसेचिकांहींकिंचित्॥३८॥ तेंज्ञानचैतन्यरावण॥
री॥ व्योमींअंतरिक्षदिवाकरी॥ धरापाळादिविवरी॥ कोशभांडारींव्याप्तअसे॥३९॥
तेपशुपक्षीकीटकोदरीव्यापोनिअसेसर्वांतरी॥ त्यावीणरितेअणुभरी॥ नसेश्रीहरी
त्रैलोक्यीं॥४०॥ इत्यादिगाश्रीवसिष्ठराम॥ संवादींहाचिकेलानेम॥ ज्ञानचैतन्यशु
द्धपरम॥ असेजगद्धूमव्यापुनी॥४१॥ ज्ञानाशींचचिच्छब्देंकरून॥ वाखाणितीपरम
निपुण॥ ब्रह्मप्रकाशचैतन्यघन॥ यासचीजाणबोलती॥४२॥ एवंआकाशादिपृथ्वीप्र-
ती॥ वज्रादिपाषाणजडपदार्थी॥ व्यापुनीअसेसर्वजगती॥ तेज्ञानघनज्योतीशिष्या
तूं॥४३॥ तेचितूंज्ञानचिद्घन॥ सर्वव्यापकपरिपूर्ण॥ हेंऐकोनिशिष्यआपण॥ मनींआ
शंकोनबोलत॥४४॥ ॥आशंका॥ ह्मणेस्वामीदयाघना॥ शिष्यचातकसंजीवना॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सद्गुरोपरमकल्याणा॥ किंकरवचनाऐकावें॥४५॥ सर्वपदार्थमात्रींचैतन्य॥ व्याप्तचिअ
सेज्ञानघन॥ ऐसेंसर्वोक्तिप्रमाण॥ तरिकाजडपणशिळादिकीं॥४६॥ घटपटादिपदार्था
माझारी॥ पृथिव्यादिपाषाणसर्वांतरी॥ चैतन्यअसेसबाह्यजरी॥ ज्ञानकातरीनसेजडीं
॥४७॥ ऐसीशिष्यशंकाऐकोन॥ बोलेसद्गुरुदीनपावन॥ ह्मणेशिष्यासावधान॥ यद-
र्थीभाषणऐकावें॥४८॥ अगाशुद्धआत्माज्ञानघन॥ पदार्थमात्रींअसेपूर्ण॥ परिहें
जाणिजेविचारेंकरून॥ अविचारेंमनभ्रमपावे॥४९॥ तंवतोचिआतांविचारकैसा॥ पुस
सीगाजरीऐसा॥ तरीसांगेनआपैसा॥ एकाग्रमानसाश्रवणकरी॥५०॥ अरेचराचरहें
जगद्ज्ञान॥ येथेंशुद्धाशुद्धउपाधिभिन्न॥ शुद्धिप्रकाशाबिंबेंज्ञान॥ अशुद्धींअसूनन
प्रकाशे॥५१॥ आतांहेंचिदृष्टांतेंकरूनखचित॥ सांगिजेलगाविचारयुक्त॥ जेणेंतुझि
यामनांत॥ हागुह्यार्थविषदकळे॥५२॥ जैसासूर्यप्रकाशेंकरून॥ अदर्शखापरिसम
समान॥ प्रकाशीनसेचिवंचकपण॥ तोअद्वैतपणउभयींही॥५३॥ परीस्वच्छआदर्शी
चेठायीं॥ प्रकाशवृद्धिहोयपाहीं॥ त्यांतबिंबेप्रकाशरवी॥ तोकुड्यादिकाहीप्रकाशी॥५४
तोचिअस्वच्छखापरीसमान॥ प्रकाशएकचीअसेव्यापून॥ परीवृद्धिनपवेतेथजाण॥
उपाधिमलिनयाहेतू॥५५॥ अगाखापरीअसेप्रकाश॥ परीबिंबोननप्रकाशीभित्यादि
कास॥ आदर्शीअसोनिसावकाश॥ बिंबोनिअन्यासप्रकाशकरी॥५६॥ एवंसूर्यप्रका

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शींभेदनसे॥ तोउभयींसमानपडिलासे॥ परीस्वच्छींप्रतिबिंबदिसतसे॥ मलिनत्वींन
दिसेअसूनही॥५७॥ तैसाआत्माज्ञानघन॥ चराचरींअसेव्यापून॥ परीशुद्धींप्रतिबिं
बेंज्ञान॥ अशुद्धींअसूनबिंबनुमटे॥५८॥ शुद्धमलिनोपाधिमिषें॥ चेतनाचेतनभाग
दिसे॥ परीचित्स्वरूपींभेदनसे॥ हेंवैचित्र्यभासेउपाधीचें॥५९॥ तेचउपाधिवैचित्र॥ सां
गेनऐकेंसर्वत्र॥ अचरचरहेप्राणिमात्र॥ परिभिन्नउभयत्रलक्षणें॥६०॥ अगाचरप्रा
णियाचेठायीं॥ असेस्वच्छांशबुद्धिपाही॥ ह्मणोनिचिच्छक्तितेथेंही॥ बिंबोनिइंद्रियीं
ज्ञानफांके॥६१॥ सकळदेहेंद्रियाहुन॥ स्वच्छांशबुद्धिअंतःकरण॥ तेमनुष्यादिदेहींअ
सेजाण॥ ह्मणोनिज्ञानतेथेंउमटे॥६२॥ असोशुद्धांशबुद्धियोगेंकरून॥ प्राणियाचे
देहींज्ञान॥ प्रतिबिंबलेंह्मणून॥ चलनवलनहोतसे॥६३॥ इतरपाषाणशिळाशिखर
॥ घटपटादिकअचर॥ हेअस्वच्छमलीनजडफार॥ बुद्धिस्वच्छतरयेथनसे॥६४
घटपटादिकींनिश्चयेसी॥ अंतःकरणनसेसहबुद्धिसी॥ तेअस्वच्छउपाधिमलिन
त्वेसी॥ स्वच्छांशतयासीनसेची॥६५॥ ह्मणोनिआत्माज्ञानघन॥ त्यांसबाह्यव्या
प्तअसोन॥ परीप्रतिबिंबनपवेज्ञान॥ जडबुद्धिहीनयाहेतु॥६६॥ समानचीसर्वी
चित्सागर॥ परीस्वच्छींप्रकाशवृद्धिफार॥ होतसेतेसीअस्वच्छींइतर॥ वृद्धिप्रकार
नदिसे॥६७॥ हेंमागेंहितुजलागुन॥ केलेंअसेनिरूपण॥ पुनःहीदृढतेस्तवजाण॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दृष्टांतेंअन्यऐकसांगों॥६८॥जैसारविप्रकाशभूमंडळातें॥प्रकाशीसर्वहीपदार्थांतें
॥परीसूर्यकांतीपावेंवृद्धीतें॥पाषाणइतरतेतैसेंची॥६९॥तैसाआत्माप्रकाशवंत
॥व्याप्तचिअसेचराचरांत॥परिजेंअंतःकरणसहित॥तेथेंचिबिंबतज्ज्ञानत्वें॥७०॥
जेरहितबुद्धिअंतःकरण॥तेथेंप्रतिबिंबनपवेज्ञान॥अचरींअंतर्बाह्यअसून॥परी
कदाचलनत्यानये॥७१॥हाचिऐसादृढनिश्चय॥तुजबाणावयानिःसंशय॥श्रीवि
द्यारण्यादिआचार्य॥बोलिलेवर्यतेंऐकें॥७२॥ ॥सं॰पं॰द॰श्लोक॥ ॥खानिलाग्नि
जलोर्व्यंडलोकप्राणिशिलादिकाः॥विकाराप्राणिधीष्वंतश्चिच्छायाप्रतिबिंबिता॥४
॥टीकारामकृष्णपंडीत॥ आकाशवायुअग्निजळ पृथ्वीब्रह्मांडलोकप्राणी सि
लादिकमायासृजिते॥ नाहोपांचभौतिकसमान सर्वआणिकोठेंचेतनत्व आणिकोठें
जडत्वहेकांआहेऐसी आशंकाइसीउत्तरसांगों॥प्राणिधीष्विति॥प्राणियांच्याशरी
रीं॥अंतःकरणाच्याठायीं॥चैतन्यप्रतिबिंबलें यास्तवतेणेंचेतनत्व आहे॥इतरठायीं
प्रतिबिंबावयास अंतःकरणनाहीं याकारणेंजडत्व आहेऐसा अर्थ॥४॥ नाहोचेतना
चेतनविभागचिद्रूपब्रह्मकृतच आहेऐसेंकांनसे॥याआशंकेसउत्तरकीं ब्रह्मसर्वांचे
उपादानत्वें सर्वत्रसेमच आहे,नाहीं ऐसेंनाहींच,तेंसांगों॥ श्लोक॥ चेतनाचेतनेष्वे
षुसच्चिदानंदलक्षणं॥समानंब्रह्मभिद्येतेनामरूपेपृथक्पृथक्॥५॥ ॥टीकाराम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कृष्णपंडीत॥ चेतनअचेतनयांच्याठायींसच्चिदानंदलक्षणब्रह्मसमानआहेपरंतु
नामरूपेंकरून भेदातेंभिन्नभिन्नभासतें आणि नामरूपेंच चेतनाचेतनीं वेगळा
लीं भेदातें पावताहेत ब्रह्मसर्वत्रसमानच आहे॥५॥ श्लोक॥ चेतनाचेतनभिदाकू
टस्थात्मकृतानहि॥ किंतुबुद्धिकृताभासकृतैवेत्यवगम्यतां॥६॥ टीकाराम॰॥
चेतनाचेतनविभाग॥ चिदाभासस्वासत्वें करून आहे तोकैसा॥ कूटस्थाच्याठा
यींकल्पितबुद्धितत्कृतआभास ऐसेंजाणावें॥ आतां अचेतनाच्याठायीं बुद्धि नाहीं
तेथें चिदाभास नाहीं परंतु कूटस्थ आत्मचैतन्य अचेतनींही आहे॥६॥ कूटस्थांचे
ठायींचेतनाचेतन विभाग नाहीं॥ त्यांच्याठायीं जैसी बुद्धिकल्पित तैसे घटादिकही
कल्पित आहेत तें दृष्टांतें करून सांगों॥ श्लोक॥ यथाचेतन आभासः कूटस्थेभ्रांति
कल्पितः॥ अचेतनो घटादिश्चतथातत्रैवकल्पितः॥७॥ ॥टीका॥ कूटस्थाचे ठा
यींभ्रांतिकरून कल्पित चेतन आभास तैसेच अचेतन घटादिक कल्पित आहेत॥७
॥ओव्या॥ ऐसेचिहे श्रीरंगनाथ॥ बोलतीवासिष्ठसारटीकेंत॥ तेहीऐकेंगासंमत॥
ज्ञानसिद्धांतचराचरीं॥७३॥ ॥संमतिरंगनाथ ओव्या॥ स्फटिकादिकांचेपोटीं॥
आकाशदेखिजेलोकींदृष्टी॥ तैसेंसर्वपदार्थांच्यापोटीं॥ होयभेटीआत्मयासी॥१॥
अगाचिद्रूपजोकींपरमेश्वर॥ तोपदार्थमात्रींवर्ते निरंतर॥ हेंविचारेंजाणिजेदृढतर॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अविचारें साचारनेणती ॥२॥ नाहो ज्ञानस्वरूप व्यापक आत्मा असे ॥ तरी पदार्थ मात्रीं
कांचिलकळानसे ॥ तरु पाषाणादिकीं न प्रकाशे ॥ ज्ञानकांनसे सर्वत्र जडीं ॥ ३॥ तरी ऐ
कायाचें उत्तर ॥ शुद्धि प्रकाश होतसे फार ॥ जड मलिनीं तो विचार ॥ नाहीं प्रकार प्रका-
शाचा ॥ ४॥ जैसा सूर्य पदार्थातें प्रकाशी ॥ परि सूर्यकांति पावे वृद्धीसी ॥ जड मलिन
पाषाणीं तैसी ॥ उपलब्धि ऐसी न पविजे ॥ ५॥ कांचेंद्र प्रकाशे सोमकांत ॥ विरो पाहे-
होय द्रवि भूत ॥ तैसे मलिन पाषाण जात ॥ असती वर्तत काठिण्यें ॥ ६॥ तैसें सर्वेंद्रिया
परिस ॥ अंतःकरण बुद्धि ते शुद्धांश ॥ तेथें स्वप्रकाशें प्रकाशे परेश ॥ घट पटादि वोस
बुद्धिहीन ॥ ७॥ घट पट आणि पाषाण ॥ तेथें नाहीं बुद्धि अंतःकरण ॥ ह्मणोनि अति
जड ते मलीन ॥ ज्ञान प्रकाशन तेथ कैचें ॥ ८॥ अगा अंगणीं दर्पणु ठेविला ॥ रविनें प्र
काशिलें तयाला ॥ तो ही शुद्ध पण आणि काला ॥ गृहादिकाला प्रकाशी ॥ ९॥ तेची
स्वापर अथवा पाषाण ॥ रवि सन्मुख ठेविलीया कोण गुण ॥ तैसा शुद्धीं प्रकाशे आ
त्मा पूर्ण ॥ सर्वत्र असो न शुद्धा शुद्धीं ॥ १०॥ परी शुद्धा अशुद्धा सारिखे ॥ प्रकाश-
भासे उपाधि वसें ॥ येऱ्हवीं तो सम समान असे ॥ न्यूनन से कोणे अर्थी ॥ ११॥ ॥ एवं
इत्यादि निरूपणीं ॥ हें चि कथिलें भरंवसेनी ॥ ज्ञानें ब्रह्मांड भरोनी ॥ असे व्यापून च
राचरीं ॥ ७४॥ ऐसें शिष्या ज्ञान व्यापक ॥ तें चि तुझें स्वरूप चोख ॥ हें वचन ऐकोनि स

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

म्यक॥ आशंकाएकशिष्यपुसे ॥७५॥ ह्मणेसद्गुरुभवभंजना॥ एकआशंकामाझिया
मना॥ असेतेनिवेदूंआपणा॥ दीनपावनानिघावया ॥७६॥ पूर्वीपंचदशीचेसंमतीं
॥ ज्ञानअभेदनिश्चयेंसी॥ कथिलेंपरितेंतूंचिहोसी॥ वचनोक्तिऐसीतेथनसे॥७७
आणिमजलागींआपण॥ उपदेशिलेंनिश्चयेंकरून॥ तेचिगातूंअभेदज्ञान॥ ऐसा
उभयवचनींभेददिसे॥७८॥ तरिहेआशंकाछेदन॥ करूनिकरावेंसमाधान॥ ऐको
निशिष्याचेंवचन॥ सद्गुरुआपणबोलती॥७९॥ म्हणेशिष्याविचारयुक्त॥ अर्थम
ननकरीमनांत॥ पंचदशीचेनिरूपणांत॥ हाचिसिद्धांतपैअसे॥८०॥ जीवासितेथें
तत्वता॥ सत्यज्ञानादिरूपता॥ दाविलीसेब्रह्मैक्यता॥ ह्मणोनिउभयार्थताभेदन
से॥८१॥ ज्ञानपूर्वकाळींतुजलागून॥ पुसतअसतांहीतूंकोण॥ परिनकळेचिगाचि
न्मयपण॥ वदसीभ्रमोनजीवदेहमी॥८२॥ ऐसियाभ्रमेरूपजीवातें॥ तुजसहि
तगासर्वांतें॥ ज्ञानानंदादिपंचदशीतें॥ दाविलेंश्लोकार्थेसत्यरूप॥८३॥ ह्मणोनिउ
भयवचनार्थासी॥ भेदनसेयाकटाक्षेसी॥ पंचदश्योक्तआणितुजसी॥ उपदेशिलेत्या
सीऐक्यत्व॥८४॥ ऐसातूंचिरेज्ञानघन॥ स्वप्रकाशआत्माचैतन्य॥ असशीनिश्च
येंकरून॥ संदेहकारणयेथेनसे॥८५॥ ऐसेचिअनेकशास्त्रांत॥ गुरुशिष्यादिसंवा
दांत॥ श्रीअष्टावक्रादिग्रंथोक्त॥ हाचिसिद्धांतउपदेशिती॥८६॥ तेचिअष्टावक्रसद्गुरु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आपण॥ शिष्यमिषें जीवासि ज्ञान॥ उपदेशितीतें व्यास्व्यान॥ श्लोकें करून परियेसी
॥८७॥ अष्टश्लोकें सावकाश॥ केला असे उपदेश॥ आत्मा चैतन्य स्वप्रकाश॥ बोलती
शिष्यासतो चित्तूं॥८८॥ ते श्लोकाष्टक निरूपण॥ ऐकें एकाग्र करून मन॥ आत्मा चै
तन्य ज्ञानघन॥ हीं बाणेल रघूणतुजलागीं॥८९॥ ॥श्लोक॥ ॥नत्वं देहो न ते देहो
कर्ताभोक्ता न वाभवान्॥ चिद्रूपोसि सदा साक्षी निरपेक्षः सुखं चर॥१॥ देहाभिमान पा
शेन चिरं बद्धोसि पुत्रक॥ बोधोहं ज्ञान खड्गेन तं निष्कृत्य सुखी भव॥२॥ ॥टीका॥ स
द्गुरु वदती शिष्याप्रत॥ तूं देह नव्हसी निभ्रांत॥ देहसंबंधा अतीत॥ तुझा हि निश्चित देह
नव्हे॥९०॥ अगा हे पांचभौतिक॥ दृश्य देहेंद्रियादिक॥ अस्थि मांस रुधिरात्मक॥ कुश्च-
ळ देख अपवित्र॥९१॥ देह नरकाचें कोठार॥ केवळ दुर्गंधीचें भांडार॥ अमंगळ परिणामीं
नश्वर॥ जड साचार नव्हसी तूं॥९२॥ असो देह शब्दें करून॥ बोलिले कटाक्ष ऐसा जा-
ण॥ देहेंद्रिय दश प्राण॥ बुध्यादि मन नव्हसी तूं॥९३॥ अथवा देह त्रयादिक॥ सर्व स
मुदाय दृश्य वाचक॥ हा अविद्यात्मक देहो चि एक॥ जाण सम्यक दृश्य न तूं॥९४॥ हा
देह ही तुझा न से॥ हें मागें कथिलें च असे॥ तूं चिद्रूप स्वप्रकाशें॥ कर्तृत्वादि पिसें तुज
नाहीं॥९५॥ कर्तृ भोक्तृ अहंकारादिकासी॥ सदा साक्षी तूं निश्चयेसी॥ जो ज्यास सा
क्षी तो भिन्न त्यासी॥ जैसा घटासि घट दृष्टा॥९६॥ ह्मणोनि देहादि तत्संबंधी यासी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥निरपेक्षगानिश्चयेसी॥ होऊनिसुखसावकाशी॥ विचरेद्वैतासीयासुनी॥ ९७
॥श्लोकसं॰ श्री अच्युतरावजी॥ ॥तूंनदेहनतूझाहिकर्ताभोक्तानतूंनसा॥ तूंचि
द्रूपसदासाक्षीनिरपेक्षसुखेंफिर॥१॥ श्लोकसं॰ श्रीशिवरामस्वामी॥ ॥नव्हसि
देहेतूंननुतुझीनव्हे॥ कर्तृत्वभोक्तृत्वानोहसिचहे॥ चित्स्वरूपतूंसाक्षिदेखणा॥ वि
चरतूंसुखेंगिळुनिवासना॥१॥ हेपुत्रकशिष्यातूंआपण॥ देहाभिमानपाशेंकरून
॥बहुकल्पेंबद्धअससीजाण॥ तरीहाउच्छेदनऐसाकरी॥९८॥ बोधरूपमीचित्प्रका
श॥देहनव्हेचिजडांश॥ ऐसियाज्ञानखड्गेंसावकाश॥ तोडूनिपाशसुखीहोय॥९९
अगासुखीहोयऐसेंभाषण॥ हेंकेवळवाचारंभण॥ आत्मासुखचितूंआपण॥ हो
णेंमागूनतुजनसे॥१००॥ असोनिश्चयेंदेहनव्हसी॥ चिन्मात्ररूपस्वप्रकाशी॥ त्या
तुलाजन्मादिपुष्टिनाशासी॥ देहधर्मासीनसंबंध॥१०१॥ हेचिश्लोकद्वयेंकरून॥
वदिजेलऐकेंसावधान॥ तूंआत्माअविनाशचैतन्य॥ तुजहेअन्यधर्मनसती॥२॥
॥श्लोक॥ देहस्तिष्ठतुकल्पांतंगच्छत्वद्यैववापुनः॥ क्ववृद्धिः क्वचवाहानिस्तवचि
न्मात्ररूपिणः॥३॥ एकस्मिन्नव्ययेशांतेचिदाकाशेऽमलेत्वयि॥ कुतोजन्मकुतःक
र्मकुतोहंकारएवच॥४॥ ॥टीका॥ कल्पांतवरिदेहराहो॥ अथवाअजचीजळोनिजा
वो॥ तुजचिन्मात्ररूपासनिसंदेहो॥ वृद्धिअपावोकोठेंगा॥३॥ हादेहस्थितअसतां

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥तुजवृद्धिनसेचितत्वता॥ अथवायाचाअभावहोता॥ हानिसर्वथातुजनाहीं॥ ४
॥सं॰ अच्युतरावजीश्लोक॥ ॥राहोकल्पवरिदेहजावोआजचबापुनः॥ चिन्मात्र-
रूपतूंतुलापुष्टिनाशादिकोठुनि॥३॥ श्लोकश्रीशिवरामस्वामी॥ बारेविनासिदेहो
आजिचेजावोयुगांतवरिराहो॥ वृद्धिविनाशअपावोतुजनाहींतूंअनंगनिजदेवो॥३॥
॥ओव्या॥ एकअव्ययचिदाकाशाचेठायीं॥ अमलशांतस्वप्रकाशींपाहीं॥ऐसिया
तुजआत्मयाचेठायीं॥जन्मादिनिश्चयीपैकोठें॥५॥ एकसजातीयविजातीयस्वगत
याभेदाहूनितूंनिरस्त॥ अद्वैतद्वैताहुनिरहित॥ असशीनिश्चितनिर्मळपणें॥६॥ आ
तांसजातीयह्मणजेकाय॥ विजातीयस्वगतकैसेहोय॥ कळावयालक्षणत्रय॥ ऐकशि
ष्यवर्यसांगेन॥७॥ प्रथमवृक्षदृष्टांतेंकरून॥ तिहींचेंस्वरूपलक्षण॥ सांगोंमगद्राष्टां
तरवुण॥कळेलजाणसहजची॥८॥ पत्रपुष्पफलादिक॥ एकावृक्षासिहेदेख॥ हा-
स्वगतभेदजाणएक॥विचारेंऐकदुसराही॥९॥ वृक्षींअन्यवृक्षांतर॥ हासजातीय
भेदसाचार॥ आतांविजातीयाचाप्रकार॥ऐकेंसत्वरसांगेन॥१०॥ पादपाहुनीअन्य
त्र॥पर्वतादिशिळाविचित्र॥ भिन्नजेकावस्तुमात्र॥ हेजाणसर्वत्रविजातीय॥११॥
एवंएकावृक्षाचेठायीं॥भेदत्रयदाविलेनिश्चयीं॥ अनात्मवर्गाशींचसर्वही॥असत
तीपाहींविकारहे॥१२॥ तैसेंतुजब्रह्मरूपासी॥ हेत्रिभेदनसतीनिश्चयेसी॥त्याही

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ऐकेंविचारासी॥ यथान्वयेसीसांगेन॥१३॥ अरेसच्चित्सुखघन॥ हेस्वगतभेद
नसतीतुजलागून॥ त्रिपदाएकचीपूर्ण॥ निराकारजाणस्वात्मरूप॥१४॥ सत्ता
ज्ञानअभेद॥ तद्रूपचिसुखानंद॥ हेंपूर्वींनिरूपणविशद॥ कथिलेंचिअसेविस्ता
रें॥१५॥ असोत्रिशब्दींस्वगतभेद॥ तुजसींनसेप्रसिद्ध॥ तैसाचविजातीयसंबंध॥
नसेअगाधस्वस्वरूपीं॥१६॥ ह्मणसीदेहादिप्रपंचजात॥ हाविजातीयत्वेंयथार्थ॥ त
रीहेहीनघडेगानिश्चित॥ मिथ्याभूतप्रपंचहा॥१७॥ प्रपंचजरीसत्यअसता॥ तरी
विजातीयत्वेंभेदकरितां॥ आत्मरूपीमृषानत्वता॥ जेवीस्वप्नवार्ताजागृतीसीं॥१८
कींशुक्तीच्याठायींरजत॥ भासत्याकायभेदकरीत॥ भासतानभासतासत्य॥ सिंप
अद्वैतएकचीं॥१९॥ तैसेंभासलेंहिजगद्ज्ञान॥ असद्रूपचिमिथ्यास्वप्न॥ असोविजा
तीयत्वेंकरून॥ नसेचिजाणभेदतुज॥२०॥ आतांभेदेसजातीय॥ तोहीनसेचिगानि
श्चय॥ ब्रह्माव्यतिरिक्तदुजेंकाय॥ नित्यत्वेंआहेसांगिजे॥२१॥ सद्वस्तुहूनिअन्य॥ दु
सरीसद्वस्तुनित्यत्वेंकरून॥ असलियाहोतेभेदभान॥ सजातीयजाणेंयेथघडतें॥
॥२२॥ ब्रह्मीद्वैताचाअभाव॥ एकचिपूर्णनिरावेव॥ एवंभेदत्रयासिठाव॥ नसेसद्भाव
सदोदित॥२३॥ ऐसियातुजअव्ययासी॥ जन्मनसेचिनिश्चयेसी॥ कार्यशून्यस्वप्न
काशीं॥ कर्मकर्तृत्वासीअसंभव॥२४॥ निर्मळासीअहंकार॥ मळनसेचिहानिर्धार॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अहंकारादिसाचार॥ लिंगदेहप्रकारतुजनसती॥१२५॥ ॥श्लोकसं॰श्रीअच्युतरा॰॥
॥स्वद्रूपींनिर्मळींशांतींचिदाकासींअखंडिती॥ जन्मकोठेंकर्मकोठेंअहंकारहिकोठुन
॥१॥ श्लोकसं॰शिवराम॰॥ चित्व्योमएकपरमाव्ययपूर्णआहे॥ आकाशजेविसमनि
र्मळवाडआहे॥ त्यातूजपूर्णपहातांविवळूनिसाचे॥ मीतूंपणामरणजन्मलिंगाऽके
चें॥१॥ ॥ ऐसाआत्मातूंअसोन॥ अनात्मविषयींअज्ञानेंकरून॥ तृष्णावाढविसी
भ्रमोन॥ स्वात्मज्ञानविसरोनी॥२६॥ ह्मणसीबुभुत्सारूपतृष्णातत्वता॥ कैसीनासे
लसर्वथा॥ तोहीऐकेंविचारआतां॥ श्लोकार्थतासांगेन॥२७॥ ॥श्लोक॥ त्वमेकश्चे
तनःशुद्धोजडंविश्वमसत्तथा॥ अविद्यापिनकिंचित्साकाबुभुत्सातथापिते॥ १॥ वि
श्वंस्फुरतियत्रेदंतरंगाइवसागरे॥ तत्वमेवनसंदेहश्चिन्मूर्तेविज्वरोभव॥२॥ टीका
॥इयेजगतीचेठायीं॥ त्रयपदार्थअसतीपाही॥ आत्माजेगत्अविद्याही॥ येथइ
च्छेसिनाहींकारणतुज॥२८॥ यात्रयामाजीप्रथम॥ तूंएकचैतन्यशुद्धपरम॥ ऐसें
जाणतांसुवर्म॥ अन्येच्छाभ्रमयुक्तनसे॥२९॥ येजगींधरणेंइच्छा॥ हेंतुजयुक्तन
सेगाशिष्यवत्सा॥ असद्रूपत्याजडींअनेच्छा॥ युक्तबुभुत्सानयोग्य॥ तेसेंचिअवि
द्येच्याठायीं॥ विद्यमानतोनसेचिकांहीं॥ ऐशीमिथ्यासर्वथापाही॥ बुभुत्सायेथेंही
युक्तनसे॥३१॥ एवंतृष्णातुजलागुन॥ कोठेंहियुक्तनव्हेचिजाण॥ शुद्धाद्वैतनिरंज

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

न॥ असशीचिद्घननिरीहतूं॥३२॥ ॥श्लो॰सं॰श्रीअच्युत॰॥ तूंएकचैतन्याहे
तद्वैतमिथ्याजडात्मक॥ अविद्याहिशशशृंगकांज्ञानेच्छातुलामग॥६॥ श्लो॰सं॰शि
वराम॰॥ सच्चित्सुखैकघनमात्रचितूंआहेसी॥ हेंविश्वसर्वजडकेवळनिश्चयेसी॥-
अविद्यकादिव्यवहारमुळींअसाचा॥ हेंजाणत्यावरितुलावदकायईच्छा॥७॥ ॥
अरेजगभ्रमअनेक॥ तुजमाजीचस्फुरेदेख॥ तेंहीऐकेंगासम्यक॥ विचारचोखऐसा
असे॥३३॥ हेंविश्वसकळचराचर॥ जेथभासेतरंगाकार॥ तोचितूंआत्माज्ञानसागर
॥संदेहसाचारयेथनसे॥३४॥ तरंगाचेअधिष्ठान॥ एकसमुद्रचीआपण॥ तैसाविश्वा
धिष्ठान॥ अद्वैतचित्घनतूंचिरे॥३५॥ हेचिन्मूर्तेशिष्यवर॥ ऐसियाअनुभवेंसत्वर॥
गतसंतापनिर्विकार॥ होयविज्वरअक्षयी॥३६॥ ॥श्लो॰सं॰अच्युत॰॥हेंविश्वभा
सतेंजेथेंतरंगासमसागरीं॥ तेंतूंचगतसंदेहचिन्मूर्तिविजयीभव॥८॥ श्लो॰शिव॰
॥ जेथेंसृष्टिहेस्फुरतसेवरी॥हेतरंगकाजेविसागरीं॥ असशितेचतूंसंशयोनसे॥
चिद्रूपातुलादुःखकेअसे॥८॥ ऐसाआत्मातूंएकरस॥ भिन्नतातुजनसेजगास॥
तेथेंत्याज्यग्राह्यादिकल्पनेस॥ मिथ्यत्व निःशेषऐकतेंही॥३७॥ ॥श्लोक॥ तात
चिन्मात्ररूपोसिनतेभिन्नमिदंजगत्॥ अतःकस्यकथंकुत्रहेयोपादेयकल्पना॥७
श्रद्धस्वतातश्रद्धस्वनात्रमोहंकुरुष्वभो॥ ज्ञानस्वरूपोभगवान्नात्मात्वंप्रकृतेपरः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥८॥ ॥टीका॥ हेतातबारेशिष्यवर्या॥ चिन्मयरूपाविश्वमया॥ तुजभिन्नहेंजगत्
सखया॥ नसेचिमायाभ्रमहाही॥ ३८॥ अगादोरीवरनागभ्रमपाही॥ भासतादोरीच
सर्वांगींही॥ तैसाजगदाकारसर्वही॥ चिन्मयानाहींतुजभिन्न॥ ३९॥ चंदनपुष्पादि
घेऊन॥ करितांनागाचेंपूजन॥ परीचंदनादिकाचेंलेपन॥ रज्जुसीजाणहोतसे॥ ४०॥
एवंनागासिअधिष्ठान॥ एकरज्जूचजैशीआभिन्न॥ तिजहूनितोनसेभिन्न॥ तैसें
जगद्ज्ञानतुजही॥ ४१॥ ऐसेंकांहींभिन्ननसतां॥ घेसीटाकिसीकायआतां॥ हेयो
पादेयकल्पनावृथा॥ सर्वाधिष्ठातातूंएक॥ ४२॥ ॥सं॰श्लो॰श्रीअच्युत॰॥ आ
हेसबातूंचिन्मात्रतूजभिन्ननसेजग॥ आतांकोठेंकशीकोणात्याज्ययाह्यादिक-
ल्पना॥ ८॥ सं॰शिवराम॰॥ बातूंचिद्रूपहोसीविश्वसिनानेकदानसेतुजसी॥ आ
तांतूंकवणासीपरतेअरतेझगारिसीघेसी॥ ८॥ असोआत्मापूर्णचैतन्य॥ तो
तूंचिगाजाणनिश्चयेंकरून॥ हेंचिपुनःपुनः तुजलागुन॥ गुह्यसनातनसूचवीतसे
॥ ४३॥ धरीधरीबाश्रद्धाखरी॥ अश्रद्धासहसामनींनधरी॥ शुद्धज्ञानात्मासर्वांतरीं
॥ भगवान्निर्धारीतूंचिगा॥ ४४॥ मीज्ञानात्मापूर्णब्रह्म॥ होयकींनदेहासंदेहभ्रम
॥ हेचिअसंभावनापरम॥ नधरीसूवर्मजाणोनी॥ ४५॥ तोचिज्ञानात्मानिरंतर॥ अ
विनाशप्रकृतीहूनिपर॥ तोचीप्रकृतिसर्गविचार॥ ऐकेसाचारतद्भिन्नतूं॥ ४६॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यावरीबोलतीसद्गुरुमूर्ती॥ ऐकशिष्याविचारनिरुती॥ जीवशिवहाभेदतुजभ्रती
॥ व्यवहारनिश्चितीनाथिला॥ ४७॥ त्वंपदतत्पदअसिपद॥ मायाअविद्यामृषाभे
द॥ जीवशिवोपाधिहूनिअगाध॥ आत्माविशुद्धवेगळातूं॥ ४८॥ तत्पदईश्वरोपा
धिसमष्टी॥ त्वंपदजीवोपाधिव्यष्टी॥ याहूनिवेगळाज्ञानदृष्टी॥ सकळसृष्टीव्याप
कतूं॥ ४९॥ विराटहिरण्यगर्भमायामूळस्फुरण॥ स्थूळसूक्ष्मकारणमहाकारण
॥ यासर्वदेहाहूनितूंभिन्न॥ विदेहपूर्णपरमात्मा॥ १५०॥ उत्पत्तिस्थितिप्रळया॥
सर्वसाक्षीमूळमाया॥ जागृतीस्वप्नसुषुप्तितूर्या॥ याहूनिसरवयाभिन्नतूं॥ ५१॥
ब्रह्माविष्णुरुद्रसर्वज्ञ॥ विश्वतैजसआणिप्राज्ञ॥ प्रत्येगात्मायाअभिमानियाहून
॥ भिन्नचिद्घनआत्मातूं॥ ५२॥ अकारउकारमकार॥ अर्धमात्राओंकार॥ वैखरी
मध्यमापश्यंतिवर॥ परात्परस्वरूपतुझें॥ ५३॥ नेत्रकंठहृदयमूर्ध्निस्थान॥ अन्न
मयप्राणमयमनोमयविज्ञान॥ आनंदमयपंचकोशाहून॥ वेगळातद्भिन्नसाक्षी-
तूं॥ ५४॥ रजसत्वआणितिसरातम॥ शुद्धसत्वादिगुणसंभ्रम॥ याविरहितशुद्ध
परम॥ आत्मारामकैवल्यतूं॥ ५५॥ असोपिंडब्रह्मांडतत्त्वंपद॥ कार्यकारणउपाधि
भेद॥ हेप्रकृतिमिथ्यारूपप्रसिद्ध॥ ईहूनशुद्धवेगळातूं॥ ५६॥ तूंह्मणसीमूळश्लो
कींनसतां॥ व्यर्थचीवाढविलेंटीकार्था॥ तरीऐसेंनसेगासर्वथा॥ मूळश्लोकींतत्वता

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पदअसे॥ ५७॥ आत्मात्वंप्रकृतेःपरः॥ ऐसेंबोलिलेगाचतुरा॥ ह्मणोनिप्रकृतिप
रयाज्ञानविचारा॥ बोलिलोंविस्तारावोधार्थ॥ ५८॥ प्रकृतिपरयामूळपदांत॥
तेथेंचिनिघेहागुह्यार्थ॥ प्रकृतिस्वरूपवर्णनांत॥ तत्त्वंपदार्थकथियेलें॥ ५९॥ त
त्पदजाणगाईश्वरोपाधी॥ त्वंपदबोलिजेजीवोपाधी॥ दोहींसितादात्म्यअसिपदीं
॥ऐक्यत्वसिद्धीउभयासी॥ ६०॥ शवलशुद्धनामेंकरून॥ तत्वंपदार्थअसतीजाण
॥ऐकतेंहीविवरण॥ उभयलक्षणसांगतों॥ ६१॥ करोनिमायाअंगिकार॥ जोकरी
उत्पत्यादिव्यापार॥ तोशवलबोलिजेसर्वेश्वर॥ आतांऐकेंविचारशुद्धाचा॥ ६२॥
मायाउपाधिविरहित॥ निष्प्रपंचजोप्रकाशवंत॥ तोशुद्धपरमात्मानिश्चित॥ हात-
त्पदार्थकथियेला॥ ६३॥ आतांदुसरेंत्वंपदकैसें॥ तेंहीसांगोंसावकाशें॥ शवलशुद्ध
रूपअसे॥ एकाग्रमानसेंश्रवणकरी॥ ६४॥ स्थूलसूक्ष्मादिदेहत्रयी॥ अविद्यकस्फु
रवदुःखींवेष्टिलापाही॥ मीकर्ताभोक्तामानीसर्वही॥ तोशवलांशनिश्चयीत्वंपदार्थ
॥६५॥स्थूलसूक्ष्मादिव्यतिरिक्त॥ मीअकर्ताअभोक्तानिश्चित॥ आत्मासाक्षीच
बोधभरित॥ जाणेत्वंपदार्थशुद्धहा॥ ६६॥ जोकाशुद्धतत्पदार्थ॥ तोचिशुद्धत्वंपदा
र्थ॥ उभयींऐक्यपरमार्थ॥ दोहींचाशुद्धार्थएकची॥ ६७॥ दोहींचाशवलांशटाकि
जे॥ शुद्धांशतोचिअंगिकारिजे॥ असिपदींऐक्यहोईजे॥ उभयनधरिजेभेदकांहीं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥६८॥ शबलरूपतेंवाच्यब्रह्मणावें॥ शुद्धतेलक्षजाणावें॥ लक्षीऐक्यजाणतापावे
॥सिद्धीस्वभावेंमोक्षतो॥ ६९॥ मायाअविद्याउपाधिवसें॥ जीवेश्वरींभेदभासे
॥उभयउपाधिनिरासे॥ अखंडचीअसेएकत्व॥७०॥ जैसेंमहदाकाशएक॥ तेंघट
मठींभासेभिन्नदेख॥ त्यासीघटमठाकाशऐसेलोक॥ बोलतीअनेकतद्योगें॥७१
तीघटमठउपाधिनिरसितां॥ आकाशअखंडचीतत्वता॥ तैसाशबलांशटाकिता
॥शुद्धांशघेताअद्वैत॥७२॥ असोतत्वंपदउपाधिरूप॥ हेंप्रकृतीचेंजाणस्वरूप॥
इजहूनपरतूंनिर्लेप॥ शुद्धअमुपअपारत्वें॥७३॥ ऐसातूंचिगाज्ञानघन॥ आत्मा
प्रकृतीहूनभिन्न॥ यावाक्यींविश्वासदृढधरून॥ मोहअज्ञाननिवारी॥७४॥ ऐसा
संमतिश्लोकार्थशुद्ध॥ कथियेलागातुजविशद॥ तोचिआत्मातूंज्ञानविशुद्ध॥ क
दापिभेदनमानी॥१७५॥ एवंइत्यादिनिरूपणांत॥ बोलिलाहासेवसिद्धांत॥ ज्ञान
स्वरूपतूंचिसत्य॥ कथिलेंनिश्चितयेथवरी॥१७६॥ इतिश्रीस्वात्मबोधग्रंथ॥ श्रव
णेंपुरतीमनोरथ॥ श्रीरघुनाथचरणींअध्यायअर्पित॥ मौनीसुनिश्चितपंचमहा॥
॥१७७॥ ॥छ॥ ॥श्रीरस्तु॥ ॥छ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रीगणेशायनमः॥ ॥यावरी शिष्य ह्मणतो कीं आगामि आणि संचितकर्माचा वि
भाग पूर्वीं सांगितला ते उभय मज नसोत परंतु प्रारब्ध कर्म हे भोगक्षय पर्यंत देहपा
त होय तों पावेतों तरी मज आहे कीं ऐसी आशंका ईस उत्तर कीं तेही तूज नाहीं प्रार-
ब्ध देही देह क्षेत्रासीच ऐसें जाणावें॥ मज नसून क्षेत्रासीच कैसें ह्मणशील तर तेही वि
षद ऐक १ देह भोगायतन, इंद्रियें भोगसाधन, भोग्य विषय, बुद्धि मन अंतःकरण
भोक्ता इत्यादि भोक्तृ भोगायतन भोग्य भोगसाधन ऐसे चतुष्टय ही तूं नव्हस॥ ते
व्हां प्रारब्ध कर्म ही तुज कैचें॥ आत्मा तूं या चतुष्टयाहून विलक्षण साक्षित्वें वेगळाच
तुज हें नसे॥ अंतःकरणादि चतुष्टय मिथ्या तेव्हां त्यास प्रारब्ध कर्म तेंही मिथ्या॥ त
त्संबंधी साक्षित्व जें तुज ह्मणणें तेंही मिथ्या कैसें त्यास हेतु सांगों २ जों पर्यंत सकळ
देहेंद्रिय मन बुध्यादि अविद्या कार्य सत्य मानावें तों पर्यंत तत्संबंधी साक्षित्व ही तुज
सत्य ह्मणावें॥ कार्य सह वर्तमान अविद्या मृगजळवत् मिथ्या तेव्हां साक्षित्व ह्मणणें
हेंही तुज सत्य कैचें॥ अविद्या सत्यत्वें साक्षित्व ह्मणणें॥ एव्हवीं तव निर्धर्म ब्रह्मस्वरू
पीं पारमार्थिक नव्हेच॥ यदर्थी प्रमाण सांगों॥ ३॥ संमति दासबोध॥ ओव्या ३॥ ॥
साक्षित्व चैतन्यत्व सत्ता॥ हें गुण ब्रह्माचिया माथा॥ आरोपिलें जाण वृथा॥ मायागुणें
॥१॥ घटमठाचे निगुणें॥ त्रिविध आकाश बोलणें॥ मायेचे निरवरेपणें॥ गुण ब्रह्मीं॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥२॥ जवरवरेपणमायेसी॥ तववरीचसाक्षित्वब्रह्मासी ॥ माया अविद्येचा निरासी॥ सा
क्षित्वकैचें॥३॥ ॥चूर्णिका॥ इत्यादिसंतवचनेंही प्रमाण आहेत तूं निर्धर्म अद्वैत
दृग्दृश्यसंबंधरहित॥ कलेवरसंबंधी प्रारब्ध तुज आत्मयासी कैचें॥ तुजनसेची यद
र्थी प्रमाण श्रीभगवान् शंकराचार्य आज्ञावचन आहे तेंही ऐकें॥३॥ सं॰ अध्यात्मो
पदेश॥ अपिच प्रारब्धफळभोगोपितवनास्त्येव॥ भोभगवन्तत्कथं॥ इत्थं॥ देहो
भोगायतनं विषयाः भोग्याः इंद्रियाणि भोगसाधनानि मनोबुद्धिर्भोक्ता॥ एवं भो
क्तृभोगायतनं भोग्यानि भोगसाधनानि एतच्च तुष्टयं त्वं न भवसि तस्मादारब्धकर्म
फलभोगस्तवनास्त्येव॥१॥ चूर्णिका॥ इत्यादि श्रीगुरुवरवचन सिद्धांतही आहेत
प्रारब्ध हे देहासीच॥ देहची तूं नव्हेसी तेव्हां प्रारब्ध ही तुज कैचें ऐसा हाउघडच न्याय
आहे॥ तूं निःसंग निराकार आत्मा हें सिद्ध॥ प्रारब्धयोगें देहासी सुखदुःख निंदा
स्तवन मानापमान भरणपोषण इत्यादि इच्छानिच्छा परेच्छा यात्रय प्रकारें ज्या-
ज्या वेळेस जैसें जैसें होईल तैसें सुखरूप होवो तुज संबंध नाहीं॥४॥ अज्ञानें क
रून प्रकृतिधर्माचा स्वात्मस्वरूपीं कदाही आरोपन करी॥ प्रारब्धक्षयानंतर देह
श्रीकाशीक्षेत्रीं तीर्थीं अथवा चांडाळगृहीं अतीर्थीं कोठेंही प्रारब्धें पतन होवो
त्याचा हर्ष विषाद तुज कांहींच नाहीं॥ दृढ अपरोक्ष ज्ञान अहं ब्रह्मास्मि ऐसें ज्या

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

समयीं उत्पन्न होतांच अज्ञान भ्रांतिनाशें तेसमयींच तूं विदेह कैवल्य नित्य मुक्त
॥ अज्ञानजें याचे आदि मध्य अवसानीं तूं अचळ अखंडच तुज खंड नाहीं ॥ परमा
त्मस्वरूप नित्य मुक्त निराकार अविनाश पूर्णब्रह्म ऐसा जो तूं तुजला मरण जन्मा
दिक धर्म कधींही नसतीच ऐसें दृढ जाणावें॥ देह कोठें ही पडो तुज सद्रूपास संबं
धनाहीं ये विषयीं ग्रंथांतर वाक्यें प्रमाण आहेत तेही सांगों॥५॥ श्लोक सं॰ वासिष्ठ
॥ तनुंत्यजतु वाकाश्यांश्वपचस्य गृहेंथवा॥ ज्ञानसंप्राप्तिसमये मुक्तोसौ विगता
शयः॥२॥ संमति आत्मा॰॥ तीर्थेचांडालगृहेवा यदिवा नष्टचेतनः॥ परित्यजन्देह
मिमं ज्ञानादेव समुच्यते॥३॥ तीर्थेश्वपचगृहेवा नष्टस्मृतिरपि परित्यजन्देहं॥ ज्ञानस
मकाल मुक्तः कैवल्यं याति हतशोकः॥४॥ सं॰ पंचदशी श्लोक॥ निरोगो वोपविष्टो वा
रुग्णो वा विलुटन्भुवि॥ मूर्च्छितो वा त्यजत्येषः प्राणान् भ्रांतिर्न सर्वथेत्यादि॥५॥
टीका॥ श्रीरंगनाथ ओव्या॥ तो देहातीत स्वप्रकाश॥ अद्वयानंद पूर्ण परेश॥ सर्व
साक्षी निर्विशेष॥ तया दोष देहलेंकें॥१॥ देहातीत साक्षीपणें॥ असतां बाधु कोण्या
गुणें॥ देह पडतां विधि अविधीनें॥ काय करणें तीर्थें अतीर्थें॥२॥ तो तनु त्यजो काका
शीयेसी॥ अथवा चांडाळ गृहासीं॥ परी तो सर्वथा मुक्त परियेसी॥ नाहीं तयासी अन
भावो॥३॥ आतां अथवा कल्पांतीं॥ पडो अथवा करु स्थिती॥ जरी राहिला सत्संगती

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥नसतांसंगतीहनिकाय॥४॥ शवासिस्रक्चंदनादिसोहळा॥ लेवविलाअलंकारमेळा॥ अथवाचंदनकाष्टींजाळिला॥ कुकाष्टींदाहिलातरीकाय॥५॥ तैसेंदेहसंबंधेंआत्मयासी॥ कोण्हीचपदार्थशुभअशुभासी॥ नव्हतीजाणजीवन्मुक्तासी॥ देहाभिमानियासीहोतील॥६॥ जेव्हांचिझालीज्ञानप्राप्ती॥ तेव्हांचिमुक्तनोसर्वार्थी॥ जयाचियावासनेचीशांती॥ होऊनिस्थितीअखंड॥७॥ तयाचेंमनचिगानासलें॥ तेमनपणानयेकांहींकेलें॥ तयाचेआशापाशतुटले॥ अंतर्बाह्यझालेंसूर्यजैसा॥८॥ तयामनअसोनितोअमन॥ श्रवणचीअश्रवण॥ नयनअसोनितोअनयन॥ चरणेचीणचरणेची॥९॥ सर्वहीअसोनियांबाधलें॥ तेंअसतांचिनाहींझालें॥ करूनअकर्तेपणआलें॥ नाहींमैळलेंसाक्षित्वें॥१०॥ यालागींतेव्हांचितोमुक्त॥ त्यासीस्थळास्थळनलगेशोधित॥ वैकुंठअथवापुण्यक्षेत्र॥ सदोदितब्रह्मतया॥ ॥११॥ जोकींसर्वत्रआपणझाला॥ पूर्णत्वेंआपणचिसंचला॥ तयाउत्तममध्यमभागउरला॥ कनिष्टकोणालासांगपां॥१२॥ देशकाळसर्वही आपण॥ तीर्थेअतीर्थेक्षेत्रजाण॥ देहविदेहपरिपूर्ण॥ सर्वही आपणसर्वपणें॥१३॥ तयाकाळअकाळनाहीं॥ सर्वही तोआपणचिपाही॥ गतिअगतिभ्रांतिसर्वही॥ तोपूर्णपाहीपूर्णत्वें॥१४॥ घटफुटलीयाघटाकाश॥ मार्गेचिगेलियामिळेआकाश॥ कींअमार्गीपडि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

लेवोस ॥ किंकाळें भेटे आकाश अकाळे नाहीं ॥ १५ ॥ पुण्यकाळीं तीर्थीं घट भंगला ॥ तरी
चमहदाकाशीं अवकाश मिळाला ॥ एऱ्हवीं कोण्या स्थळासी तो गेला ॥ कीं मध्यें विराला
चुकोनियां ॥ १६ ॥ घटस्थित असतां गगन ॥ आन रूप झालें आपण ॥ घट भंगेचीं गगन ॥
एऱ्हवीं काय आन होय ॥ १७ ॥ यालागीं पूर्वींच तो ब्रह्म आहे ॥ देहांतीं काय तो आन होय
॥ देहविदेही तेचि आहे ॥ आन काय होईल ॥ १८ ॥ देह असतां चि ब्रह्म झाला ॥ मग देह सं
बंध काय तयाला ॥ देह असतां न सतां संचला ॥ ब्रह्मत्वें झाला ब्रह्म चितो ॥ १९ ॥ झाला हें
शब्दें बोलावें ॥ परी झालें पण तया न संभवे ॥ तो ब्रह्म चि आहे स्वभावें ॥ झाला ह्मणावें उप
चारें ॥ २० ॥ ब्रह्म असोनि ब्रह्म होय ॥ मुक्त होत्साता मुक्त स्वयें ॥ ऐसे स्वयें श्रुति बोलता हे
॥ उपचार पाहे बोलाचा ॥ २१ ॥ ह्मणोनि ब्रह्मत्व सिद्ध ची आहे ॥ आलें गेलें उपचार हे ॥ दे
ह असतां न सतां पाहे ॥ आन आहे वस्तु वीण ॥ २२ ॥ अज्ञानें व्यवधान केलें ॥ ह्मणोनि झा
लें पण यया आलें ॥ एऱ्हवीं ते चिते संचलें ॥ नाहीं झालें आन कांहीं ॥ २३ ॥ देह तीर्थीं पडल्या
कोण स्वार्थ ॥ अतीर्थीं पडल्या कोण अनर्थ ॥ हें अज्ञान कल्पित अर्थानर्थ ॥ देह बुध्यार्थ
लागलें ॥ २४ ॥ देहातीता हें सर्वथा नाहीं ॥ तो देहीं च विदेही सर्व पाही ॥ यया बोला आन
नाहीं ॥ संशय कांहीं न धरावा ॥ २५ ॥ ॥ चूर्णिका रामकृष्ण पंडित ॥ तो निरोगी हो
त्साता बैसला असो अथवा रोगी होत्साता भूमीवर निजेला असो ॥ अथवा भूमीसमू-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

र्च्छित असो॥ ऐसा होसाता प्राणत्यजो परंतु भ्रांति सर्वथा नव्हे मरण काळींही तत्वानु
संधान अभ्यास जात नाहीं॥ ज्ञान नासत नाहीं ऐसें जाणावें॥ ३ ॥ ओव्या॥ एवंइत्या
दि संमति करून॥ हेचि कथिलें तुजलागुन॥ देह प्रारब्ध होतांपतन॥ मुक्त तो जाण अवि
नाशी॥१॥ ऐसा नित्यमुक्त शुद्धबुद्ध॥ अविनाश आत्मा निजानंद॥ तोचि तूं शिष्या जाण
प्रसिद्ध॥ देहसंबंध तुज नाहीं॥२॥ प्रारब्धक्षयीं देह पतन॥ होतांचि सर्वही उपाधि जाण
॥ अंतःकरणादिक प्राण॥ तव स्वरूपीं लीन पैहोती॥३॥ जैसें तप्त लोह जें त्यास॥ उदक
बिंदु आटोनि जात॥ तैसे बुध्यादि लीन होत॥ स्वस्वरूपांत तूझिया॥४॥ तूंया देहाचे आ
दि अंतीं॥ जैसा तैसा चि चिन्मूर्ती॥ असशी तुजला निश्चिती॥ वि देह प्राप्ती नवीन घडे॥५
रज्जु सर्पास आद्यंत॥ होतांचि दोरच अखंड असत॥ त्यासी होणें जाणें कदा न सत॥ तैसा
निश्चित कूटस्थ तूं॥६॥ अविनाश जें पूर्ण ब्रह्म॥ अद्वैत सच्चिदानंद परम॥ तेचि तूं शिष्या
निरूपम॥ मरण जन्म तुज नसे॥७॥ एवं या प्रकारें बोध॥ श्रीसद्गुरुप्रसादें शुद्ध॥ जो पा
वला गा अति विशद॥ महिमा अगाध ऐक त्याचा॥८॥ ऐसें ब्रह्मज्ञान पावोन॥ जो ब्रह्मचि
झाला परिपूर्ण॥ तयाची जननी कृतकृत्य आपण॥ कुळही पवित्र पण बहुत्याचें॥९॥ त्या
चे चरण पृथ्वीस लागतां॥ तिये सि बाणे पुण्यरूपता॥ ज्याचें अंतःकरण सर्वथा॥ ब्रह्मीं
च समरसता पावलें॥१०॥ तोचि सकळ तीर्थीं न्हाला॥ पृथ्व्यादि दानें घडलीं त्याला॥ सह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्यादियज्ञाचेंफळपावला ॥ सकळदेवमेळा पूजिलातेणें ॥ ११ ॥ नरकापासोनिपितर ॥ ते
णेंचिमुक्तकेलेसाचार ॥ यथाब्रह्मविचारींक्षणभर ॥ चित्तकास्थिरहोयज्याचें ॥ १२ ॥ इ
त्यादिफळेंतयासी ॥ घडलींजाणगानिश्चयेसी ॥ तोब्रह्मरूपच आनंदरासी ॥ वेदशा
स्त्रासींमान्यबहू ॥ १३ ॥ येविषयींशास्त्रप्रमाण ॥ ऐकेंएकायकरूनिमन ॥ सर्वहिघड
लेत्यालागुन ॥ ब्रह्मींनिमग्नचित्तज्याचें ॥ १४ ॥ ॥ सं॰ श्लोक ॥ कुलंपवित्रंजननीकृ
तार्थावसुंधरापुण्यवतीचतेन ॥ अपारसंवित्सुखसागरेस्मिन्लीनेपरेब्रह्मणियस्य
चेतः ॥ ६ ॥ स्नातंतेनसमस्ततीर्थसलिलंदत्ताचसर्वावनियज्ञानानांचकृतंसहस्रम-
खिलंदेवाश्चसंपूजिताः ॥ संसाराच्चसमुद्धृतास्वपितरोत्रैलोक्यपूज्योप्यसौयस्यब्रह्म
विचारणेक्षणमपिस्थैर्यंमनःप्राप्नुयात् ॥ ७ ॥ टीका ॥ यथाश्लोकाचेंअर्थमथित ॥
पूर्वींचबोलिलेंनिश्चित ॥ तेणेंजाणावेंअन्यार्थ ॥ नसेश्लोकार्थविवरावा ॥ १५ ॥ ऐसाब्र
ह्मविदाचामहिमा ॥ श्रेष्ठअसेगानरोत्तमा ॥ त्याचियाभाग्याचीसीमा ॥ शब्दसंभ्रमान
वर्णवे ॥ १६ ॥ प्रारब्धक्षयकाळपर्यंत ॥ ज्ञानदग्धदेहोनिश्चित ॥ ज्ञानियाचाअसेरा
हत ॥ तोउपकारीहोतसर्वजना ॥ १७ ॥ दर्शनभजनसंभाषण ॥ याविविधउपकारेंक
रून ॥ पावनकरीतअसेजन ॥ कैसेंलक्षणएकतेंही ॥ १८ ॥ दर्शनेंहोतपापक्षय ॥ भ-
जनेंश्रेयवृद्धिहोय ॥ गुह्यभाषणेंनिःसंशय ॥ मोक्षहोयभावार्थिया ॥ १९ ॥ ऐसाविप्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

करेंकरून॥ करीतजगाचेंकल्याण॥ यदर्थीसंदेहनधरीजाण॥ यासीप्रमाणऐक
सांगों॥२०॥ ॥सं॰ श्रीशंकराचार्य॥ अस्यजीवन्मुक्तस्यदेहधारणंलोकस्योपकारार्थ
मिति॥ भोभगवन्लोकस्योपकारः कः॥ उपकारःस्त्रिविधा॥ दर्शनंभजनंसंभाषणंचे
ति॥ दर्शनेनपापक्षयोभवति॥ भजनेनश्रेयोत्तरोत्तरवृद्धिः॥ संभाषणेनमोक्षोभ
वति॥८॥ ओव्या॥ इत्यादिज्ञानीस्तवनपर॥ वचनेंअसतीथोरथोर॥ तोमूर्तचि
अमूर्तब्रह्मसाचार॥ नसेविचारअन्यतेथें॥२१॥ तयाच्यामुखींअन्न॥ जेकांघोलि
तीप्रीतिकरून॥ कोटीब्राह्मणभोजन॥ घडतसेजाणत्यानरा॥२२॥ यदर्थीप्रमाण-
काय॥ ह्मणसीजरीशिष्यवर्य॥ तरीशिवगीताश्लोकान्वय॥ निःसंशयऐकसांगों॥२३
॥सं॰ श्रीशिवगीताश्लोक॥ यत्फलंलभतेमर्त्यःकोटिब्राह्मणभोजनैः॥ तत्फलंसम
वाप्नोतिज्ञानिनंयस्तुभोजयेत्॥९॥ इत्यादिवचनींबहुत॥ ज्ञानियाचामहिमाअद्भु-
त॥ सर्वहीअसतीवर्णित॥ तोलिहितांग्रंथलांबतसे॥२४॥ ग्रंथसंवादयेथुनी॥ आव
रीजेलगाभर्वसेनी॥ परीकिंचितसांगोंरहणी॥ प्रकारश्रवणींऐकशिष्या॥२५॥ अप
रोक्षज्ञानझालियावरी॥ देहपातहोयतोंतववरी॥ राहावेकैसेंह्मणसीजरी॥ ऐकेंतेंप
रीसांगेन॥२६॥ अगालोकसंग्रहार्थ॥ जनतरावेयदन्निमित्य॥ जीवन्मुक्तदशेहिआं
त॥ वैराग्ययुक्तअसावें॥२७॥ नित्यनेमएकांतवास॥ टाकूंचनयेपूर्वाभ्यास॥ श्र

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वणमननिजध्यास॥ याचक्रमासकाळकंठी॥ २८॥ मीमुक्तह्मणऊन॥ नाचरावेंय
थेष्टाचरण॥ जगींस्वधर्मस्थापोन॥ स्वतांआचरणकरावें॥ २९॥ अकर्तात्मबोधजा
णोन॥ स्नानसंध्यास्वधर्माचरण॥ प्रेमयुक्तहरिअर्चन॥ प्रत्यहींजाणकरीतजावें॥ ३०
श्रीरामकृष्णादिनामघोष॥ करीतजावेंकीर्तनास॥ प्रेमयुक्तभक्तिरस॥ दिवसेंदिवस
वाढवावा॥ ३१॥ श्रीहरिहरभक्तिसमान॥ कदांहीभेदनकल्पून॥ ईश्वरचिहेजगमानू
न॥ सर्वांसिनमून असावें॥ ३२॥ अद्वैतबोधशब्दज्ञानें॥ भजनप्रेमानभंगणें॥ अर्च
नेंकेंचीकीर्तनें॥ ऐसेंनह्मणणेंजनांत॥ ३३॥ आह्मीकेवळजीवन्मुक्त॥ आह्मासिके-
चाभक्तिपंथा॥ यथेष्टाचरणचिहेयुक्त॥ ऐसेंजगांतबोलूंनये॥ ३४॥ आपुलासिद्धपणा
जगांत॥ दाखवूंनयेगायथार्थ॥ साधकदशाचिदाविजेत॥ संदेहरहित असोनी॥ ३५
पंडितज्ञानीब्राह्मणथोर॥ त्यासीवादीनध्हावेंतत्पर॥ मीविद्यार्थीतुमचाकिंकर॥ ऐसें
मधुरोत्तरवदतजावें॥ ३६॥ मीअत्यंतबुद्धिमंत॥ इतरमंदहेनीचबहुत॥ ऐसेंमानुनी
मनांत॥ हेलनासत्यकरूंनये॥ ३७॥ द्रव्यलोभअथवाशहाणपण॥ ह्राहेतअंतरींध
रोन॥ दुसऱ्याचाउपहासकरून॥ आपुलेंस्थापनकरूंनये॥ ३८॥ मीज्ञानीथोरम
हंत॥ ह्मणोनिगरीबासधिःकारित॥ ऐसेंलक्षणाउन्मत्त॥ सहसामनांतधरूंनये॥ ३९
रंकश्रीमंतस्त्रीवृद्धासी॥ मधुरभाषणचिसर्वांसी॥ करित असावेंअल्पत्वेसी॥-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

उर्मीकोणासीनदाविजे॥ ४०॥ हरिभक्तीचाफडमांडून॥ सांगोनिकथापुराण॥ शि
ष्यशारवामेळऊन॥ द्रव्यभोंदुनघेऊंनये॥ ४१॥ अंतरींनैराश्यदृढअसावें॥ पुरा
णकीर्तननित्यकरावें॥ मूढप्राणीहेतरावे॥ याहेतुस्वभावेंआचरणें॥ ४२॥ देहपो
षणप्रारब्धीं॥ लावोनिरमावेंहरिपदीं॥ मेळवोनिशिष्यांचीमांदी॥ द्रव्यकधींमागूं
नये॥ ४३॥ शिष्यापासोनघ्यावीसेवा॥ हाभावमनींकदानसावा॥ आपुलाकाल-
क्षेपचालावा॥ ह्मणोनिनघ्यावाउपद्रव॥ ४४॥ शिष्यासीपरमार्थविचार॥ युक्तिनें
बोधिजेमधुरमधुर॥ नायकेतरीमगकठोर॥ वचनींसत्वरताडिजे॥ ४५॥ रोगि-
याकरीकुपथ्येस॥ वैद्यनबोलेजरीतयास॥ तरीरोगहरीलप्राणास॥ ह्मणूनम
धुरशब्दासनबोलिजे॥ ४६॥ तैसेचिगुरूनीसाचार॥ शिष्यासिनबोलिजेउपचा
र॥ नित्यत्याचियाकल्याणपर॥ कठिणोत्तरवदतजावें॥ ४७॥ जवजवशिष्यासिव
दिजेगोड॥ तवतवत्याचीतुटेभीड॥ मगगुरूसिप्रपादीसभेंतउघड॥ तुमचीबड
बडनीटनव्हे॥ ४८॥ गुरूपेक्षांआपणशहाणे॥ हेंलोकांसिकळावेंयाकारणें॥ गुरू
सींचवादविवादकरणें॥ आपुलेंस्थापणेंश्रेष्ठत्व॥ ४९॥ याहेतुस्तवशिष्यजनांत॥
युढेंमर्यादाकरीत॥ तेणेंअकल्याणपावत॥ ह्मणोनिगोडबहुतनबोलिजे॥ ५०॥
जेजेनिंदाकरितीजन॥ तेतेअमत्सरकरावेसहन॥ त्यावरकोपूंनयेचजाण॥ मैत्री

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

चआपणवाढवावी ॥५१॥ निंदकदेहाचेंहितकरिती ॥ पापरूपमळक्षालिती ॥ ह्म-
णोनिसाधुनेंतयाचाचित्तीं ॥ द्वेषनिश्चितीनकरावा ॥५२॥ श्रीभगवंताचीवचनोक्ती ॥
भिक्षुगीतश्रीभागवतीं ॥ तेचिधरूनियांचित्तीं ॥ आचरणत्यारिती असावें ॥५३॥ अ
सोहेंकितीबोलावें ॥ शहाणाजाणेलस्वभावें ॥ नकळेत्याणेंहेंवाचावें ॥ मगआचरावें
ऐसेंची ॥५४॥ एवंयाप्रकारेंकरून ॥ ज्ञानोत्तरकाळींचेंआचरण ॥ तुजलागींसंक्षेपें-
जाण ॥ शिष्याकथनपैंकेलें ॥५५॥ ऐसियास्थितीराहावें ॥ ब्रह्मेवसर्वजाणावें ॥ पर
मानंदींरमावें ॥ सुखींअसावेंसुखरूप ॥५६॥ इत्यादिगुरुशिष्यसंवाद ॥ श्रोतिया
कथिलातुजविशद ॥ हृदयींधरोनिदृढबोध ॥ पावेंआनंददिनरजनीं ॥५७॥ श्रीरघु
नाथसद्गुरुदयाघन ॥ तोचिवाणीचाप्रकाशपूर्ण ॥ तेणेंवदविलेंहेंनिरोपण ॥ तरीए
काग्रमननकरीतजावें ॥५८॥ वारंवारश्रवणमनन ॥ करीतएकाग्रनिजध्यासन
॥ अद्वैतआत्माज्ञानघन ॥ भावार्थीआपणस्वयेंहोय ॥५९॥ कोणीह्मणेलहेंप्राकृ
त ॥ वाचावेंहेंनसेविहित ॥ तरीऐसेंनमानिजेमनांत ॥ अर्थअद्वैतएकूची ॥६०॥ सं
स्कृतआणिग्रंथप्राकृतीं ॥ शब्दभाषापृथकूभासती ॥ परीउभयार्थअद्वैतसिद्धां
तीं ॥ भेदनिश्चितीनसेची ॥६१॥ इयेआशंकेचापरिहर ॥ पूर्वींहिवदलेथोरथोर ॥
श्रीरामदासादिग्रंथकार ॥ तदुक्तनिर्धारऐकावा ॥६२॥ ॥ सं॰ दासबोधश्रीराम-

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दास॥ओव्या॥ एकह्मणतीमराठेकाय॥हेतोभल्यानेंऐकोंनये॥तेमूर्खनेणतीसो
य॥अर्थान्वयाची॥१॥ लोहाचीमांदुसकेली॥आंतनानारत्नेंसाठविलीं॥तेअभा-
ग्यानेंटाकिलीं॥लोखंडह्मणोनी॥२॥ तैसीभाषाप्राकृत॥ अर्थवेदांतसिद्धांत॥
नेणोनित्यागितीभ्रांत॥ मंदबुद्धीस्तव॥३॥ प्राकृतआणिअद्वैत॥ सुगमआणि
सप्रचीत॥ अध्यात्मलाभेंअकस्मात॥ तरीआवश्यघ्यावें॥४॥ नकरितांव्युत्पत्ती
चाश्रम॥सकळशास्त्रार्थहोयसुगम॥सत्समागमाचेंवर्म॥ऐसेंआहे॥५॥जेंव्युत्पत्ती
नेंनकळे॥तेंसत्समागमेंकळे॥ सकळशास्त्रार्थअकळे॥स्वानुभवासी॥६॥भा-
षापालटेकांहीं॥अर्थवायांजातनाहीं॥कार्यसिद्धितेपाही॥अर्थाचीपासी॥७॥
॥ऐसेंचिश्रीराजमुकुंद॥ एकनाथादिवदतीविशद॥तदुक्तहीओव्याप्रसिद्ध॥संम-
तिशुद्धऐकाव्या॥६३॥ ॥सं॰विवेकसिंधु॥ओव्यामुकु॰॥ वेदशास्त्राचामथिता
र्थ॥मऱ्हाटीयाहोयफलितार्थ॥तरीचतुरीपरमार्थ॥यथीलकांनघ्यावा॥१॥देश
भाषाहोकामऱ्हाटी॥परीउपनिषधाचीराहाटी॥तेथींचाअर्थजीवाचियेगांठी॥कां
नबोधावा॥२॥ सं॰एकनाथओव्या॥संस्कृतप्राकृतपरवडी॥सज्ञानसेवितीस्वानं
दगोडी॥गायकाळीआणितांबडी॥परिदुधावांकुडीचवीनाहीं॥१॥कपिलेचेंह्मणावें
क्षीर॥माईतरेचेंतेंकायनीर॥वर्णस्वादेमधुर॥दिसेसाचारसारखेंची॥२॥जेंपावि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=15.10.19 12:14
,TRANSFERRED=2019/10/15 at 12:21:50
,PAGES=55
,TYPE=STD
,NAME=S0002045
,Book Name=M-446-SWATMBODH
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection